

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

VI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, OCTOBER 5. 1876.

301—40. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — **Előfizetési** ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. **Szerkesztőségi** iroda — nová a kéziratok és előfizetések **bérmentve** küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

Van-e haszna a klaszszikus nyelvek tanulásának?

(Székfoglaló értekezés, tartotta r. t. *Geréb Márton*, szept. 6-án.)
(Folytatása és vége).

Igy hát, a klaszszikus nyelveknek mentől mélyebbre ható tanulmányozása által kell képeznünk szellemi tehetségeinket arra, hogy az ó-kori hellén és római írók műveiben rejtőző örök-szép gondolatokat és eszméket megérthessük és sajátainkká tehessük.

Az igaz, hogy a klaszszikus nyelveknek ily szerű tanulása nem könnyű feladat, mert az általuk kifejezett tartalom megértése figyelmet, kitartást és erőfeszítést kíván attól, a ki azt hatalmába akarja keríteni. De éppen ezen figyelem, kitartás és erőfeszítés megszerzethetése végett kell megküzdenuk a nehézséggel, ha a szellemi képzettség magas fokára el akarunk jutni. „A szavak tanulása — mondja Max Müller — terhes lehet ugyan az iskolás gyermeknek, mint az úton dolgozó napszámosnak a kő-törés; de a geologus jártas szeme előtt igen figyelemre méltók azok a kövek, a melyeket amaz eszméletlenül dobogál odább; sok csodás dolgot lát ő az úton szerte heverni és krónikákat olvas minden árokban. A nyelvnek is megvannak a maga különös csodái, melyeket az állhatatos búvárkodónak tekintete előtt tár fel. Krónikák vannak felülete alatt, egész történelmek rejtőznek minden egyes szóban.“

Midőn már a klaszszikus nyelvekkel való foglalkozás emeli szellemi tehetségeinket azon magas fokra, a melyen már nem csak hogy az átvett eszme új eszmét, és a kölcsönzött gondolat új gondolatot teremt bennünk is, hanem még arra is képesek leszünk, hogy a nyelvnek azon mélyen rejlő csodáit felfoghassuk, a benne olvasható krónikákat és történelmeket megérthessük: ezen képző hatásukat nem nevezhetjük-e méltán a legnagyobb előnynek, a leghasznosabb haszonnak? Csak az nem nevezi annak, a ki az anynyira elharapodzó hasznossági elvtől vezettetve magát, a szellemi kiképzésében is csak a mától holnapig való haszonra gondol. Ugy de, az ilyen előtt nem csak az

ó-kori klaszszikus nyelvek, hanem mindazon tudományok, a melyek a szoros szakmakörön kívül esnek, szint oly haszon és előny nélkül valók, mert a választott életpályán semmi kézzel fogható hasznot nem nyújtanak.

Az ily véleményűek mondanak aztán kárhoyzható itéletet a klaszszikus nyelvek felől és eszközlik nagy részben azt, hogy ezen nyelvek tanulásának ne legyen semmi előnye és haszna. Ezek nem gondolják meg, hogy az ily nemű vélemények és nézetek terjesztéséve az ifjuság munkakedvét csökkentik és kötelesség-érzetét veszélyezik; ezek nélkül pedig eredménytelen az oktatás és nevelés egyiránt. Mert hát, hogyan legyen kedve a növendéknek olyan tudományok mélyebbre ható, komoly tanulmányozására, a melyek felől a nagy közönségtől mindig csak azt hallja, hogy azok haszontalan dolgok? Ily vélemény hallatára, természetes, hogy elmegy a kedve a klaszszikus nyelvek tanulásától s a kénytelen — kelletlen való tanulás csakugyan nem mutat semmi előnyt és semmi hasznot. De, a növendék esze-járása nem állapodik itt meg. Ő ugy gondolkozik tovább, hogy neki bizony nem csak a hellén és latin nyelvekre, hanem ezeken kívül még sok más tudományra sem lesz szüksége soha; tehát ő ezeket sem tanulja. Ilyen „nem tanulom, mert haszontalan“-féle gondolkozással halad végig a növendék a kiszabott tantárgyakon és tanulásának végeredménye vagy édes kevés, vagy semmi. És ekkor aztán kész a kárhoyzható itélet, a mely legelső sorban éppen a klaszszikus nyelvek ellen fordul, mert — ugy mondják — ezek rabolják el a tanulási idő nagy részét és ezekkel kinozzák el a jó reményű, tehetséges növendéket. Igy keletkezik, tisztelt közönség, ama közvélemény közvetlenül a klaszszikus nyelvek ellen — közvetve, a többiek ellen is — a mely a gymnázialis képzést oly igen hátráltatja és megbénítja. Csak bizza rá az a közvélemény az ifjuság szellemi képzését beleszólás nélkül a gymnáziumra, hogy a szellemi tehetségek

fejlesztését elvei szerint, szabadon eszközölhesse, és akkor valamint a többi tudományoknak, úgy a klasszikus nyelveknek is, egyetemesen képző hatásuknál fogva, meg lesz nagy clónyük és megbecsülhetetlen hasznuk. Tehát, ha azt akarjuk, hogy a gymnázium az embert emberré mívelje, a klasszikus nyelveket nem nélkülözheti célja elérésében.

A klasszikus nyelveknek a fönnebbiekben kifejtett, egész szellemiségünket fejlesztő, képző és átható erején kívül van azonban egy más igen lényeges tekintet is, a mely nekünk és éppen nekünk magyaroknak parancsolja múlhatatlanul a klasszikus nyelvekkel való buzgó foglalkozást. És ez a tekintet: nemzetiségünk életkérdése. Igen sokan vélekednek úgy, hogy sokkal célra vezetőbb eljárás volna, ha a gymnáziumba, a klasszikus nyelvek helyett, a modern mivelt nyelvek közül egy vagy kettő vétetnék be, mert ezek a mellett hogy eszmét, gondolatot éppen úgy kölcsönöznek, izléstűket éppen úgy nemesítik és érzelmünket minden jó és nemes iránt éppen úgy fogékonyrá teszik ezek is, mint a klasszikusok: még a társadalmi életben is igen nagy hasznukat vehetjük. Aztán — így foly tovább a vélekedés — a mivelt nemzetek irodalmában az összes ó-kori hellén és latin remek-művek a legjobb fordításban találhatók és így a bennök rejlő szép eszméket és megragadó gondolatokat ezek nyelve útján sajátítván el, kettős hasznot nyerünk.

Lássuk, ez a vélekedés meynyiben helyes, vagy nem helyes, és mi lenne eredménye, ha akkora érvényre emelkednék, hogy a klasszikus nyelveket kiszoríttatná gymnáziumainkból a modern nyelvek által?

A mi azt az ágát illeti ama vélekedésnek, hogy a modern, mivelt nyelvek eszmékben, gondolatokban és más, szellemi világunkat teljesen átható tulajdonságokban éppen olyan gazdagok, mint az ó-kori klasszikusok: azt el kell ismernünk. De hát mind azt az éltető erőt, a mely oly anynyira képessé teszi ama nyelveket az életre, hogy már-már kezdik elfeledtetni — de csak itt nálunk — az eredeti forrást, nem éppen a klasszikus nyelvek termékeiből vetíték-e? Mindenki, a ki az ó-kori klasszikus és az új-kori mivelt nemzetek irodalmát ismeri, „igen“-nel felel e kérdésre. Mert az ó-kori klasszikus irodalom volt az a szellemi kincstár, a melyből kölcsönözve, a kölcsön vett szellemi tőkét mindenik oly önállóan, saját nemzeti geniusza szerint fordítva szellemi életének gya-

rapítására, hogy ma a legmagasabb fokon áll előttünk az önálló angol, francia és német tudományosság és miveltség. Nem egyik a másiktól, hanem mindenik amaz egytől, az ó-kori klasszikus hellén és latin irodalomtól nyeré azt az ős-teremtő erőt, a mely mindeniket szellemileg oly nagygyá tevő. No már, ha ezek a szellemük által oly hatalmas nemzetek mind onnan, az ősi forrásból meritettek éltető erőt, csak mi nem meritenénk-e abból? Avagy a meszsze elágazó folyamnak torkolatában is oly üditő-e, oly éltető-e vize, mint forrásában? Amaz, eredeti forráshoz kell eljutnunk nekünk, a legnagyobb fáradtságtól sem kímélve magunkat, hogy szellemi létünk életerőt nyerjen!

Az is igaz, hogy a mivelt nemzetek irodalmában az ó-kori klasszikusok művei a legjobb fordításban élvezhetők. De a fordítás, még ha annál jobb is, csak fordítás mindig, a mi az eredetit soha sem a maga igazi eredetiségében adja vissza. És már e fordításból egy harmadik nyelvre való fordítás, hogy az eredeti eszméből és gondolatból mit hagy meg, azt mindenki elképzeli. Bizony, mindazoknak sürgetése, a kik az ó-kori remek-művekben rejlő eszméket és gondolatokat a modern mivelt nyelvek útján akarják elsajátíttatni az ifjuság által, olyan formának tetszik nekem, mintha annak, a ki a derült nap fejlesztő és éltető melegét élvezni akarja, azt tanácsolnák, hogy tükörből vettesse azt magára.

A modern, mivelt nyelvek védői nem veszik észre főleg azt, hogy azon törekvésükkel, hogy ezen nyelvek legyenek a gymnázialis képzésben a főtényezők, a nemzeti nyelv geniuszának megsemmisítésére törnek, habár öntudatlanul. Az élő nemzet nyelvének ugyan is megvan az a tulajdona, hogy nem csak eszméit, gondolatait adja oda, hanem az élő beszéd által külalakját, egész nyelv szerkezetét is rá erőszakolja arra, a ki vele húzamosabban tüzetesen foglalkozik, mielőtt nyelvérzéke kellően meg nem erősödött. Jól tudta II. József császár, mit cselekszik akkor, midőn a német nyelvet parancsolta rá a magyar nemzetre. És ha elődeink is oly hajlandók lettek volna, az élő idegen nyelvet az oskolába befogadni és társalgási nyelvvül használni, mint ma hajlandók közülünk igen sokan: bizony, éppen a nemzet jobb felének kebléből halt volna ki a nemzeti szellem, a mint kihalt — fájdalom — mindazon magyar főurak kebléből, a kik a hatalom parancs-szavának: egy vagy más érdekből meghodóltak. De nem csak a mult, a jelen is szolgáltat ne-

künk számtalan, hasonló szomorú példát. És pedig szolgáltatják ezen példákat azok, a kik a mai hasznossági elvnek és az úgy nevezett illemszabálynak hódolva, idegen nyelven szóllaltatják meg a még magyarul alig gagyogó gyermeket. Ennek természetes következménye aztán az, hogy az illetőnek meglelt korában is mind gondolkozása, mind beszédbeli kifejezése magyartalan. Hogyan kezdhetné és folytathatná tehát a gimnázium a szellemi képzést olyan eljárással, a minnek eredménye a képzésnek éppen az ellenkezője? Pedig ilyen eljárás lenne, ha a klaszszikus nyelvek helyett a módernetek fogadná be a gimnázium.

Csak az ó-kori klaszszikus irodalom az a palládion, a mely mind a múltban megvédte, mind jövőben meg fogja védni a nemzeti szellemet és egyszersmind önálló tudományos miveltségre segít minket is. A klaszszikus irodalom nyelve szerkezetét nem, csak eszméit, gondolatait adja át, a melyeknek elsajátítása által önállóan gondolkozó és búvárkodó nemzetté válhatunk mi is a helyett, hogy a nyugoti mivelt nemzeteknek csak utánzóit legyünk gondolkozásban és nyelvünk szerkezetében egyiránt. Ez az irodalom csak ad nekünk; nekünk adja mindazt, a mi benne szép, jó, nemes és magasztos és mindezért nem kíván tőlünk semmi áldozatot. Mig a modern, mivelt nyelvek szellemük, eszméik átkölesznéséért nemzetiségünket kívánják kamatul: addig az ó-kori klaszszikusok a mellett, hogy önálló tudományosságra és miveltségre juttatnak, azt eszközlik, hogy a magyar magyarnak marad.

Minden félreértés kikerülése végett megjegyzem, hogy a modern nyelveknek sem vagyok én ellensége. Ezeknek is hozzá kell járulni a gymnázialis képzés nagy művéhez. Csak hogy én ezeknek szerepét nem a mű kezdetén, az alap megvetésénél, hanem annak a betetőzésénél adok. Midőn már az anyanyelv és a klaszszikus nyelvek tanulmányozása által szellemi tehetségeink fejlődése a legmagasabb fokra emelkedett; és a midőn ezeknek hatása alatt a nemzeti nyelvérzék anynyira megerősödött, hogy a modern nyelvekkel való tüzetesebb foglalkozás sem veszélyezheti azt: akkor kell ezeknek működésüket megkezdeni, hogy a szellemi képzést bevégzett kerek egészszé tegyék. Ekkor aztán mind tartalmuknak, mind nyelvbéli szerkezetüknek elsajátítása, éppen a klaszszikus nyelvek alapján, sokkal könnyebb és alaposabb, előnyösebb

és hasznosabb is lesz. Szerepük tehát nem a pálya kezdetén, hanem annak végén van.

Ime, tisztelt közönség, azok az eszmék és nézetek, a melyeknél fogva én az ó-kori klaszszikus nyelvekkel való foglalkozást a gymnáziumban nem hogy haszon nélkül való idővesztegetésnek állítanám, sőt, hogy önálló tudományosságunk és miveltségünk a lehető legmagasabb fokra eljuthasson, nélkülözhetetlen módnak hiszem, tartom és vallom; ezek azok az elvek, melyeknek alapján én az ó-kori klaszszikus irodalom tanítását magamra vállalom.

Érzem ama felelősség nagyságát, melyet a magamra vállalt kötelesség szab rám; fel tudom fogni a végzendő feladat nehézségét; beismerem azt is, hogy ezen kötelességnek kellően megfelelni és ezen feladatot sikeresen megoldani, csak nekem egymagamra nem lesz elég erőm. Azért a méltóságos főtanodai előjáróság utasító támogatását, a tisztelt tanári kar eddig is tanusított szives tanácsait és gyámolítását és a nagyérdemű közönség bátorító buzdítását tisztelettel és bizalommal kérem.

És végül, önökhez van néhány szavam, nemes ifjak. Önök azon célból lépnek a gymnáziumba, hogy szellemi tehetségeiket mentől egyetemesebben kimiveljék, hogy így képesek legyenek a tudományok magasabb fokú elsajátítására. Erre azonban csak úgy lesznek képesek, ha teljes odaadással, folytonos munkakedvvel és kitartó szorgalommal törekcszenek szellemi tehetségeik fejlesztésére éppen azon tudományok által, melyek a gymnázium körén belől tanittatnak. Azért ajánlom önöknek mindenek felett a munkakedvet és ernyedetlen szorgalmat, mert csak ezek által nyerik el a pálya végén a legdiszesebb jutalmat, a valódi lelkimiveltséget. Ajánlom önöknek, hogy élénk érdeklődést és meleg vonzódást tanusítsanak különösen az ó-kori klaszszikus nyelvek és irodalom iránt, a melyek, meggyőződésem szerint, leginkább adnak fejlesztő táplálékot az értelemnek és érzelemnek egyiránt; azon irodalom és nyelvek iránt, a melyek a bennük rejlő örök-szép eszmék és gondolatok által felkeltik az ifjúságban a lelkesedést és vonzalmat minden szép, nemes és nagy iránt. Mert „nem haltak meg ama nyelvek — mondja igen szépen egyik most is élő volt tanárom — csak a népek változtak el, melyek rajtok beszélték! Mert a halottak nem járnak vissza hozzánk, nem közlekednek velünk: e nyelvek pedig járnak az egész mivelt világban és műveik által köz-

lekednek minden arra képes emberrel, sőt új gondolatokat, tetteket, műveket is segítenek termeni; tehát a legszebb, legfontosabb értelemben élnek és élni fognak mindaddig, míg csak lesz e földön igazat értő, hasznost kereső emberi ész; szépet szerető, nemest becsülő, nagyot tisztelő emberi szív!

Az igazgató-tanács üléséből.

Kolozsvártt, october 1-n, 1876.

Elnök főt. Nagy Péter ő mlga. Jelen voltak: br. Bánffy Albert e.-ker. gondnok, gr. Bethlen János, Incze Mihály, Sárkány Ferencz, Szász Béla, Szabó Ádám és Bodor Antal titkár.

1. A n. m. cultusminister ur előre bocsátván, hogy a f. évi jun. 10-én szentesített „Népiskolai hatóságokról“ szóló törvény a törvényhatósági közigazgatási bizottságok felálltával életbe fog lépni, annak életbe léptetésével felekezeti iskoláinkra vonatkozó intézkedések megtehetése végett több példányban megküldi azon törvényt, annak főbb pontjait különös figyelembe ajánlva. A népiskolai hatóságokról szóló törvény életbeléptével a népiskoláink részére adandó utasítás tervezete elkészítésére egy három tagu bizottság küldetett ki.

2. A m. kir. bányaigazgatóság megküldvén a marosujvári e. község építendő temploma kijavított költségvetését és tervrajzát, tudatja, hogy a tett ajánlatok bevételével az építési költség majdnem fedeztetik, azonban királyurunk ő Felsége által adományozott 400 frt nem vétetvén ki, az más célra fordított, s így nem áll rendelkezésre. Esp. aa. felvilágosítás nyújtásra hivatik fel, hogy az adományozott összeg kivétele tekintetében minő lépéseket tett, s mi akadályozta annak kivételét, hogy folyóvá tétele iránt a további lépések tétessenek meg, stb.

3. Kovács Gyula n.-enyedi főt. volt erdősz azon felterjesztésére, melyben kinyilatkoztatja, hogy az 1871. és 1872. évekről is épen úgy beadta főszámadását, mint 1873-ik évről, és kéri a számadási iratok hollétét kinyomozni, számvevő aa. beadja nyilatkozatát, melyben kéri az $\frac{1}{2}$. $\frac{3}{4}$. alatt hitelesített másolatban mellékelt irományjegyzékeket panaszlóval közölni a végett, hogy sajátkezü aláírásával ellátva, vezesse rá az iromány jegyzékekre, hogy az azokban foglaltakon kívül adott-e bé más számadási irományokat, vagy nem? ha igen, írja reá, hogy minő irományokat, mikor és kinek adott be? és az irományjegyzéket küldje vissza. Számvevő véleménye elfogadtatott.

4. Az e. megye közgyűlése felterjeszti megerősítés végett a dévai e. község módosított papi díjlevelét, mely a régi díjleveltől anynyiban különbözik, hogy eddig a lelkész volt köteles a papi képét felhajtani, jövőre a felhajtás az e. község teendője lesz és a felhajtandó képéért évnegyedenként 4 részletben 600 frtot fizet. A módosított díjlevel az e. ker. közgyűlés jóváhagyása fenntartásával megerősítettett.

5. Az e. megye közgyűlése felküldi a rákosdi e. község tanítói lakja mellé építendő gyermek menhely terv-

rajzát és költségvetését, valamint a tanítói díjlevelet. A díjlevel némi módosítással megerősítették s ha kimutatja az e. község, hogy az építkezési költségek többi részét képes fedezni az államsegélyből megszavazott 200 frt és kamatai az építkezési költségek fedezésére kiutaltatnak.

6. Szakács István esp. aa. felküldi a kajántói lelkész panaszát, melyben felfejti, hogy a k.-monostori tanulmányi uradalomból a kajántói lelkésznek járó évi 12 törzs ölfajavadalom a folyó évben félértékű ág ölemben adatott ki s az is csak kegyadomány képen s kéri e sérelem orvoslását.

Felterjesztés intéztetik a n. m. cultusminister uhoz az iránt szükséges intézkedések megtétele végett, hogy a kajántói lelkészt jogosan megillető évi 12 ölfajavadalmat az adott biztosítás és ember emlékezetet meghaladó szokás szerint törzs ölfákba adassa ki.

7. Vályi Elek dekan aa. felemliti, hogy a sófalvi e. község tornya kijavitása és befedése költségeit nem tudván fedezni, fekvőségei lekötésével 600 frt kölcsönt akart felvenni, de mert a szerződvény e. főhatóságilag nem volt megerősítve, a telekkönyvi hatóság a kérvényt elutasította. Az e. község fekvőségei lekötésével ig. tanácsunk megerősítése nélkül kötött kölcsön szerződvény érvénytelennek mondatik ki és utasittatik az e. község künn lévő követeléselei haladéktalan felhajtására.

8. A választuti e. község kéri a papi telek mellett lévő belső telkének önkéntes árverezésen leendő eladása megengedését. Az eladás szüksége nem levén kellőleg indokolt, a kérésnek nem adatott hely.

Elláttatott ezeken kívül még 26 ügydarab.

B. A.

Új adónem és még valami.

Ne ijedjen meg a t. olvasó! Nem a kormány találta ezt ki; nem is az ország minden polgára tartozik ezt fizetni. A fölfedezés dicsősége a sz.-szolnoki ev. ref. egyházmegyét illeti, a fizetés pedig: a leendő házassulokat.

Az indok ez új adó-nem behozására ez. A sz.-szolnoki egyh. megye esperese 66 anya- és 15 leány-egyház kormányzásával levén megbizva, még a tavaszi közgyűlésen indítványozta, hogy az esperesi teendők sokasága miatt kettős, t. i. papi és esperesi hivatalának csak egy felelhet meg kellőleg, ha az egyh. megyei közgyűlés felhatalmazza arra, hogy az ifjabb lelkészek közül időközönként egyet-egyet maga mellé rendelhet segédül egy-két napra oly formán, hogy a kirendelt lelkész szombatn estére megjelenvén az esperesi lakon, vasárnap — az esperes otthon nem létében — az isteniszteletet is végezze. Ez indítvány, tekintettel a számtalan nehézségekre, mellőztetett; s azon másik indítvány fogadtatott el, hogy kéressék fel az egyházközségi közgyűlés az ily forma népes egyházmegyék espereseinek egy-egy segéd tarthatásra jogot adni.

Ez indítvány föl is terjesztetett, de határozat benne nem hozatott. Azonban, azon reményben, hogy ez a következő egyházközségi közgyűlésen kedvező megoldást nyerend, a közelebbi egyházmegyei közgyűlés előre meghatározandó-

nak vélte a leendő esperesi segéd-lelkész fizetését s ennek alapját. E szerint a fizetés lenne 200 o. é. frt, az alap pedig a házasságtól eddig fizetett 75 krnak 1 o. ért. frtra emelése.

Ha csak e 25 kr magában szerepelne ez ügyben, nem sok mondani valónk lenne hozzá; de lássuk csak mit fizetett ez egyh. megyében eddig, mit fizet most, s mit fog fizetni ezután minden házasság?

1869-ig fizetett: a) mátkasági díj cím alatt 40 krt (így volt-e ez minden egyházmegyében?*) b) himlőoltási díj cím alatt 35 krt, összesen 75 kr.

Az 1869-iki köztsinat 42. sz. a. miután a himlőoltási díjt a kormány nem követelte (maga fizetvén az ezt végző orvosokat) azt határozta, hogy e 35 kr az új házasságtól 5 krral pótolatván, fordítottassék az anyaszentegyház közjávára. És e határozatból világos, hogy a mátkasági 40 krról tudomása nem volt; mert ha lett volna, nem a 35 kr növelését, hanem a mátkasági díj befizetését — mint egyszerűbbet — rendelte volna el. Egyházmegyénkben pedig a mátkasági díj is, a himlőoltási is folytonosan szedetik; amaz az anyaszentegyház, ez az egyházmegye javára, és így az esperesi segéd-tartásra kivetett 25 kr új adóval minden házaspár, a lelkésznek fizetendő stolán kívül, egy o. ért. frttal terheltetik. Mely összegből 40 kr rendeltetési helyére fordítatva, 60 kr minden egyéntől az esperesi segéd-lelkész fizetésére van felszámítva.

Igy állván a dolog, szabad legyen kérdeni: igazságos és méltányos-e, hogy az esperesi segéd-lelkészt a házaspárok fizessék? Igazságos és méltányos-e, hogy a nem csak esperesi, de lelkészi segédlettel megbizott egyén egész díjazása az egyházmegye vállaira nehezujljon oly díjazás folytán, melynél egyházmegyénkben sok fungens pap van csekélyebben dotálva?

*) Kolozsvártt nem volt soha; a 40 kron kívül egyéb adó nincs. Szerk.

Nem lenne-e célszerűbb, e nagy esperességet kétfőre osztani? S így mindkét esperesre nézve elbirhatóvá téve a terhet, megmenteni a házassalándókat a szándékolt új adó nemtől, mint oly tehertől, mely örök időkre reájuk nehezkedend, s a hova-tovább mind mostóhább viszonyok közt annak felszedése maguknak a lelkészeknek felszámíthatatlan kellemetlenségeket okoz...

Véleményen szerint, a két esperesi kör ily formán alakulhatna.

Egyik esperességet alkotnák a következő egyházak:

1. Kraszna, 2. Kr. Horvátb, 3. Kecel, 4. Ráton, 5. Récse, 6. Varsolc, 7. Panit, 8. Egrespatak, 9. Zilah, 10. Zsibó, 11. Sülelmed, 12. Monó, 13. Ardó, 14. Bödsháza, 15. Völcsök, 16. Sz.-Csen, 17. Déesháza, 18. Sz.-Szeg, 19. N.-Mon, 20. Vervölgy, 21. Dobák, 22. Sz.-Szt.-Király, 23. Göröcsön, 24. Keresztur, 25. Diósd, 26. Mocsolya, 27. Sámson, 28. Kusaly, 29. Hadad, 30. H.-Nádasd, 31. Széer, 32. Bogdánd, 33. Lele, 34. és Menyő, a hozzájuk tartozó leány-egyházakkal.

A másikat:

1. Perecsen, 2. Balla, 3. Goroszló, 4. Ilosva, 5. Sarmaság, 6. Sz.-Somlyó, 7. S.-Ujlak, 8. N.-Falu, 9. Zovány, 10. Bagos, 11. Borzás, 12. Valkó, 13. Ip, 14. Bülgezd, 15. Kémer, 16. Csaholy, 17. Sző-Demeter, 18. Péér, 19. Pele, 20. Pacal, 21. Tasnád, 32. T.-Szarvad, 23. T.-Szántó, 24. Szakácsi, 25. Er.-Kávás, 26. Er.-Kőrös, 27. Er.-Mind-szent, 28. Er.-Sz.-Király, 29. Kr-Mihályfalva, 30. Szodoró, 31. Ákos, és 32. Lecsmer, a hozzájuk tartozó leány-egyházakkal. Az elsőnek neve megmaradhatna: Sz.-Szolnoki, a másodiké: Kraszna-érmenti.

Gondolkozzanak erről a hivatottak; még van idő reá.

y.

TÁRCA.

A jelenések könyve.

Én egy bibliai könyv értelmét igyekezem népszerűleg megmagyarázni, mely könyv igen találóan hét pecsétű könyvnek neveztetik. Nem valami új kulcsot akarok használni e titok megnyitására, mert e kulcs az újabb theologiai vizsgálódások kulcsa, mely alapul a szent iratokat, az őskeresztység irott emlékeit veszi, s ezekből igyekszik, történelmileg vizsgálódva, azok előállási okát és értelmét vizsgálni, kikutatni, megfejteni.

Mindannak dacára, hogy a régi egyház sokáig ingadozott a felett, vajjon a jánosi Apokalypsiszt az új-testamentomi kanonba fölvegye-e, vagy ne: ott van ez szent-könyvünkben és még mindig a titkok könyve a nagy közönség előtt. Természetesen, e könyv rejtélyes benső tartalmánál fogva, a fantasztikus váradalmak néha vad kifejezéseivel mindig érdekesebb lett, a kíváncsiságot időről-időre fokozta.

A keresztység minden időszakában a küzdő és szenvedő kegyesek küzdelmeiket és szenvedéseiket látták benne jelezve és előre megjósolva. A mélységből feljött szörny alatt, majd az izlam, majd a római papizmus, majd a modern revolúció értetett. És még napjainkban is akadnak olyanok, kik a keresztység történetét igyekeznek e könyvbe beleolvasni. Megfogható tehát Luther haragja az Apokalypsis ellen, mely örökös sötét tekintetével és vérszeljes jóslataival folytonos nyomást gyakorol az olvasóra s azok boldogságát a lét és nem-lét között tartja. „Fáj nekem — így szól Luther 1522-ben — hogy e könyvben sem apostolit, sem profétait nem talállok! Először is az apostol igen száraz szavakban jósol és szerfelett burkoltan. Holott nincs könyv az ó-testamentumban, (kivevén Esdras 4 könyvét, egy héber apokrif könyv-s anynyival inkább az újban, ha csak az a szent lélektől van illetve, hogy figyelemmel átolvasva, nyomrúl-nyomra követ-

hető és érthető ne lenne. Aztán meg nekem szerfelettenek tetszik, hogy e könyv oly szigorú, miszerint megparancsolja, hogy belőle semmi el ne vétessék és hogy csak akkor leszünk boldogok, ha magtartjuk, a mi benne van; és továbbá, hogy az abban levő parancsokat senki sem tudhatja, annyival inkább meg nem tarthatja s éppen mi teljességgel nem.”

Luther ezen s több ehez hasonló ítélete, melyeket ő későbbben sem vont vissza, csak elszórt s némileg jogtalan szüleménye volt az akkori kezdetleges theologiai vizsgálódásoknak. Vele szemben, az újabb theologia oltalmába vette az Apokalypsiszt, nem csak mint az őskereszténység történeti és költői emlékét, hanem mint valóságos bibliai okmányt s tehát mint a szentlélektől ihletett valóságos profétai művet.

Ez utóbbit oly értelemben állítom, hogy az isteni szellem átoszillámlik e műven, mint egy hatalmas goth-ives templom tarka üvegtábláin a ragyogó napfény; emberi költeményben az isteni örök igazság kimaradhatlan világ-ítélete van élénk tárva apokalyptikus jelmezben.

A ki a János jelenéseit, az új-szövetség ezen prefétai termékét érteni akarja, annak helyes fogalommal kell bírnia a bibliai profécia lényegéről. Az ó-szövetségi proféták úgy tekintettek hosszúságú idők keresztül, mint az eljövendő dolgoknak ihletett látnokai, de ha figyelmesebben megtekintjük följegyzéseiket, egészen mást tapasztalunk. Az ó-szövetség ezen hit-hősei isten lelkétől vannak ihletve, de nem valami természetfeletti értelemben, hanem úgy, hogy mint figyelmes vizsgálók a múlt és jelen szálaiból szöttek jövőre szóló jóslataikat. De az isteni szellem, mely bennök élő volt, képessé tette őket, koruk eseményeit az örökkévalóság szempontjából tekinteni és a jelen küzdelmeit Izrael és a pogányság között úgy tüntették fel, mint isten büntető ostorát, mely sújt a bűnökért, de ismét nyitva a kegyelem országa, mely a megtérő bűnöst örömmel fogadja. Ily értelemben bizonyára vannak látnokok és jövendő-mondók, kik megjósolják az igaznak diadalmát a gonosz fölött, mely előbb-több bekövetkezik s melyet a jósök mindig kilátásba helyeznek a jövőre.

„Ők láttak — mint Pál apostol a jóslatra vonatkozólag igen találóan megjegyzi — most tükör által és relytélyben, nem pedig szemtől-szemben“ (1. Kor. 13, 12.) E hasonlat a régiek érc-tüköréről van véve, mely a tárgyakat homályosan és nagyon közlő tártá a szemlélő elé. A 8-dik században Kr. e. azon korban, midőn az Assirok előzönlük Jüda országát, élt a nagy proféta Ezsaiás, ki megjósolja, hogy az Izrael népe, ez a kis sziget a pogányság iszonyu tengerében nem fog elenyészni, sőt isten e népből fogja támasztani a minden népek számára való béke-birodalmat, a világosság és tökéletesség országát. És oly alakban festé a szabadulást, a mint azt a jelen sejteni engedé; egy ujonnan születendő királyt várt a Dávid házából, ki az assir nyomás alól, a sötétségből, a halál árnyékából meg fogja szabadítani az Izraelt. Mi más hangon beszél a 40—66 fejezetek szerzője! Dávid dicső tronja már a porba hullva. És az isten népe ott áll keseregve Babilon vizei mellett. Ott térdel a proféta csüggeteg reményvel, de szemei látnak a meszsze jövőbe. Ott van egy képzelt Izrael, egy tökéletes isten szolgálja, szépség

nélkül, szenvedve és haldokolva hűtellen testvérei bűne miatt. Ez a képe a világ megváltójának, mely a proféta lelki szemei előtt lebeg. És a világ-ítéletet, a jónak a rossz feletti tökéletes diadalmát, a hábeli uralom elenyészte utánra teszi; midőn az Izrael arany-kora jön a béke és boldogság magasztos ölében. Az apokalyptikus irodalom természete tehát az, hogy az isteni igazságszolgáltatás soha sem marad ki az emberi tévelyekkel szemben. Ily nemű felfogása az apokalypsisnek, mely minden jóslatot ilyen formán fejt meg, nem hitetlenség, de ép ellenkezőleg.

De azt a kérdést teszszük fel, honnan van az, hogy az új-testamentomban, a kijelentések sorában ismét egy jóslat fordul elő? Hiszen, a miről a proféták jósoltak, Jézusban teljesedett be, sőt bensőleg sokkal nagyobb mérvben, mint a proféták sejtették, bár külsőleg sokkal megalázóbban. A messiás fellépett, a szelidség és alázatosság magasztos példányképe mindenki előtt ismeretes volt; de ő elesett, hogy másokat megmentsen; a fényes királyi korona helyett, melyet a messiási váradalmak által fölcsigázott nép neki szánt, a tövis-koronát választá; szenvedett és meghalt, hogy halála által újjászületést eszközöljön. És nem csekély fáradságába került életében, hogy tanítványit meggyőzze a fölől, hogy a profétai föllengző álmok nem fognak szó szerint beteljesedni és hogy isten országa nem kívülről, nem kézzel foghatólag fog alá szállani az égből, mint a villám, hanem lassankint, mint kicsiny mustármag fog növekedni és belülről fejlődik kovászkint, mig nem áthatja az emberiség nagy testtáját. És éppen ezért mindig várták isten országát, naponkint imádkozva „jőjjön el a te országod!“ Ez alapon lépik fel az újabb profécia, az eljövendő ítéletre támaszkodva. Jézus maga mondotta tanítványainak, midőn haláláról beszélt s azok csüggedve áltak ott, hogy a halálból újra életre jön, velök marad mind a világ végezetéig s az anyaszentegyházat együtt építendi velök. Ő maga a Dániel könyvéből vett jóslattal szólott, hogy „eljövend az ég fellegein“ (Dán. 7, 13.) És e kétes kifejezést úgy fogják fel a tanítványok, mint Jézus újolagi testi életét itt e földön, hogy megjelenik győzelmi pompában husvét, vagy pünkösdi ünnepén, vagy az utolsó ítéletkor, „midőn látjátok az ember fiát ülni az erősnök jobbán és megjelenni az ég fellegein“ (Máté 26, 64.) Ezek s több hasonló jóslatai tanítványainál termékeny talajra találtak, semmi sem volt előttük kellemesebb, mint ha hallgathaták beszélni a profétai reményekről. A tanítványok értelme gyermekes volt, azért szólott az idvezítő szép beszédben. Hogy el fog jöni isten országa, nyilván kifejezte Jézus; de hogy mikor, arról a napról senki semmit sem tud! „Vigyázzatok és imádkozzatok; mert nem tudjátok, mikor jön el az idő“ (Mark 13, 32.) A tanítványok az eljövételt a végítélet alakjában képzelték s ezt ép oly közel-jövőben várták, mint ezt Izrael profétái a messiási váradalmakkal tevék. Az egész apostoli kor a megváltó újolagi eljövételét, a közel jövőbe, legfőlebb egy ember életre tette, de leghatározottabban az apokalypsis fejezi ki. Többször mondja ezt a pogányok apostola is; „mi, kik élünk, megmaradunk az urnak eljövételére“ (1. Kor. 15, 51—52; 1. Tess. 4, 15—17.) Ezen felvétélből indulnak ki az evangéliumok és akkorra teszik Jéruzsálem lerombolását, mely a végítélettel leendő összekötve. (Máté 24. Mark. 13. Luk. 21.) Isten büntető ítélete még e nemzetség felett meg kell hogy történjék, Jézus mondása szerint. (Máté 23, 36.) A tanítványok hite szerint, ama büntetés az egész világon és pedig egyszerre fog véghez menni. Végre, az apokalypsis írja le a Jézus újból eljövételét megragadó képek kíséretében, melynek idejét a keresztén egyház a tavol ezredévekre teszi, holott az író maga szüntelen utal arra, hogy a miket ír, azok (1. 1—3; 22. 6, 7, 10, 12, 20.) „a közel jövőben“ „rövid időn“ fognak megtörténni.

De, ha a végítéletnek amaz apostoli korban kellett megtörténni, milyen volt a világ birodalma és milyenek a világ fejedelmei, melyeken isten országának és az ő felkentjének győzedelmeskedni kellett? Nekünk minden oly nemű törekvést, mely az isten örökségét megfertőztetni törekszik, a világ-ítélet elvont alakjában kell képzelnünk, ha azt akarjuk, hogy az izraeliták és első keresztyének felfogását megérthessük. Maguk az apostolok úgy képzelték isten országát, mint a Dávid országa újbóli felállítását. „Uram! avagy nem ez időben építed-e meg Izrael házát?” Kérdik az utolsó 40 nap alatt a tanítványok Jézustól. (Csel. 1, 6.) A világ fejedelmei országát egy oriási demon alakjában képzelték, mely a világréndítő Róma vala. Mily mély igazság van e felfogásban! A mint a szent honban fejlődött isten országa az élő isten kedvelt népe között, úgy kellett annak most fejlődni és erőt vonni a pogányságon, a caesarok birodalmán. A föld minden népei meghajoltak a hét halom hatalma alatt. A pogányok minden istenei össze voltak halmozva Augustus pantheonában és a világ minden gyönyöre és gonoszága innepi fényben diszelgett annak trónja körül, ki maga is isten gyanánt tiszteltetett. Már Jézus előtt úgy képzelte a zsidó nép a római birodalmat, mint egy borzasztó szörnyet, acél-patkokkal, mint a 4 Dániel-féle birodalmat jelző egyik állatot. (Dán. 7.) A ragadozó állat 10 szarvval és acél-fogakkal (eredetileg a seleuciai birodalom és a zsidókat hitökért végig üldöző Antiochus Epifánés volt e szörny) a római birodalom értetett alatta. És minden pillanatban várták, hogy az égi ítélet ez istelen szörnyet darabokra szagatja és a birodalom a szentek gyülekezetének fogádatatni. E Dániel-féle elmélkedés átment természetesen az Ős-keresztyénségbe. Jól fogta fel a nagy apostol a római birodalom és a pogányok érzéseit, midőn azt mondja, hogy isten ingyen kegyelméből még a nagy világ-katastrofa előtt hemennek a Krisztus községébe; de mástól ott látta az állatias szörnyet, Caligulat a római birodalom trónján s mit leheve várni akkor, ha a világ kormánya ily szörnyeteg agyában volt összpontosítva? Most jelenik meg ama bűnös ember, a veszedelemnek ama fia, (2. Tess. 2, 3.) a minden dolgok ura és a bujaság rabszolgája, kinek személyében a legförtelmesebb bűn jutott világuralomra, ki mint vörsszomjas ragadozó állat esett a keresztyén községnek. Alig tudom megnevezni ez egyént, kire a gyalázat bélyegét a történelem kitorölhetlenül reá nyomta; ez egyén: Nero. E rajongó, elvetemedett gonosz gazsága által emelkedett a római császári trónra és leve gyilkosa testvérének, ártatlan nejeének s végre trónja szerzőjének, anyjának. Lelkiismeretének vad fúriái nem engedték pihenni addig, míg saját birodalma fővárosát lángtengerbe nem fulasztá, úgy hogy Róma akkori 14 városrészéből csak 4 maradt meg a véletlen által. És miért tevő ezt? Kézzél foghatóvá akará tenni magának a homéri Trója végső perceit! Midőn a föllázadt nép őt össze akará zuzni, a gyanut magáról a ker. községre háritva, a legiszonyubb halál-nemekkel végző ki a keresztyéneket. A császári brutalitás számtalan áldozatai között vérezett el minden kétségen kívül a fogoly Pál is.

(Folytatása következik.)

VIDÉKI ÉLET.

A szilágyszólnoeki egyházmegyéből.

Szilágyszólnoeki egyházmegyénk, f. hó 19-én kezdődőleg Zilahon közgyűlést tartott. Már távólból feltűnt a városba érkezőknek a ref. templom tornya ablakában lengő fekete zászló és sejtette a gyászt, mely az egész erdélyi ref. egyházkerületet megrendítette. A gyűlést megnyitó esperesi van, de a hírlapok szerint a legközelebb összehüldendő országgyűlés negyedik tárgyául van kitűzve. Gondoltunk-e ezen

beszéd is tolmácsolta a veszteséget, s nyilvánulást adott a közhangulatnak, mely azt óhajtotta, hogy egykori vezérünk gróf Mikó Imrénének épen e napon Kolozsvárt tartandó gyászünnepélyében mi is részt vegyünk, ha nem személyesen is, de legalább igaz részvétünk kifejezésével. Elhatározva s nyomban foganatosítva is lett ez óhaj, midőn táviratilag értesítette gyűlésünk a veszteségben osztozó fájdalomról a gyászoló családot, s a temetést rendező Kolozsvár város közönségét.

Nem elégedtünk meg azonban ennyivel, hanem határozatilag kimondatott, hogy délután négy órakor, midőn Kolozsvárt a temetés történik, mi is testületileg elmenvén a ref. templomba, gyászemlék-imában emlékezzünk meg boldogult jelesünkről.

Megkondult a harangszó, borongós érzelmekkel gyűltünk fel az úrnak házába, keresni a veszteség után a vigaszt; s valóban, ha nem teljes vigasztalást is, de legalább enyhületet adott keblünknek a buzgó ima, melyet Biró Károly főjegyző s vele együtt mindnyájan bocsátottunk az égfelé, kibuzogván abban először keservünket s kértük azután isten kegyelmét, hogy adjon új, és a boldogútlhoz hasonló kormányosokat egyházunk ingadozó hajójának, ne hogy az a fel-felzajongó viharok közt zátonyra akadjon s a hullámok össze-csapjanak felette.

E kegyeltes tény elvégződése s annak jegyzőkönyvbe vétele, a jegyzőkönyvnek e tárggyal való bezárása s hitelesítése után, a közgyűlés áttért rendes ügyeinek tárgyalására, melyek közül megemlítem a következőket.

Egyházmegyénk terjedelmessége miatt az esperesi teendők annyira felhalmozódtak, hogy bárki is a legjobb akarat mellett sem végezheti azt pontosan, ha e mellett papi és családi dolgait teljesen mellőzni, nem akarja; ezt beismervén, egyh. megyénk az esperesnek egyi rnok tartásra havonként 10 forintot utalványozott, addig is, míg a közel jövőben remélt káplánság rendszeresítettnek, mely esetben az esperesi káplán tartás kilátásba helyeztetett.

Közpénztárnok Molnár Miklós lemondván, helyébe szavazattöbbséggel Magyarósi István zilahi paptársunk választott meg.

Az állam segélyért folyamodó egyházak kérvénye érdelemlegesen tárgyalatván, segélyre mindenik jogosultnak véleményeztetvén, pártolólág felterjesztetni határozattak

Az egyházvizsgáló bizottságok az egyházmegye hat körére megalakítottak.

Elintéztetett ezeken kívül egyeseket és egyházakat érdeklő legalább 60, vagy 70 darab kérvény.

Nem mulasztom el, végre megjegyezni, hogy az igazgató tanács rendeletére rendezendő Mikó-gyászünnepély megtartására Zilah tűzetett ki, mely alkalommal szónokolni fognak Szabó Pál esperes és Révai Pál zilahi pap, s melyre az egész egyházmegye külső és belső egyházi előljárói, képviselői meg fognak hivatni.

Surányi Gyula,
ref. pap.

Előfizetési felhívás.

„Protestáns egyházi beszédvár V-ik és „Protestáns alkalmi beszédvár“ III-ik kötetére hirdet most megrendelést Margócsy József, irsai ev. lelkész, mely két kötet — ugymond — a polgári házasságról és vallás szabadságról legközelebb hozandó törvényekre való tekintettel lesz szerkesztve, nemkülönben a keletkezőben levő új felekezet — nasarenismus — tekintetben tartásával.

A szerkesztő e feladatát következőkép indokolja:

„Tudva van, hogy a polgári házasság és vallás szabadságról szóló törvényjavaslat már nemcsak készen

sőt a kényelmesebbek közé tartozik. El- és betanítgatni — mondják az így vélekedők — a még kritika nélküli ifjaknak, vagy épen serdülőknök a nekik szükséges tudományok elemeit; semmi mélyebb buvarlatot, nagyobb szellemi erőfeszítést nem igénylő terjedelemben és módon kiszolgáltatni a kötelezett tanórákat s több effélék: bizonynyal, nem magas, nehéz teendők.

E véleménynek magam is igazat adnék, ha nem tudnám, hogy a gymnasiális tanár feladata: a fölhozottaknál több is, de főleg magasb nemű is. Az ő hivatását, t. i. nem a tanítandó tudományok terjedelme, nem az előadás mélysége és magassága tesz terheessé, hanem a tanítás módjának az a mesteri, mondhatnám, művészi kezelése, mely a képződő lélek tehetségeihez alkalmazkodik, az erőtelent kézen fogva vezeti, és a lassú, de biztos siker öröm-érzetei által a tudományos pályának megnyeri.

De ez csak egyik, s tán nem is a nagyobb részét képezi a pálya nehézségének. A nehezebb rész abban áll, hogy a gymnasiális tanárnak egyszerszmind szülő-helyettesnek és mindannak lennie kell, mit e nagy szó jelent: „nevelő.“ A zsendülő kebel érzelmevilágának megtermékenyítése, nemesítése; az indulatok okos megfékezése, a hajlamok irányzása, a szenvedélyek csiráinak ovatos irtogatása és a jellem fejlődés megindítása: e kényes, bajos feladatok teszik a gymnasiális tanár pályáját oly nehézvé, hogy annak megfelelni, a nevelői avatottságnak, lelkesültségnek magas foka nélkül nem lehet. S pedig a jelzett fejlesztéseknek a gymnasiális korszakban mind meg kell történniök, különben az egyetem, minden tudományos apparátusával sem lesz képes: az embert emberré tenni.

A mondottakból önkint foly, szeretett pályatárs, hogy az ifjuság tőled nem várhat egyebet és kevesebbet, mint az oktatói és nevelői avatottságnak s lelkesültségnek kellő magas fokát, párosulva a szeretet és valódi humanitás szelid melegével. Ezek nélkül szép hivatásod nem lesz, nem lehet egyéb, mint nyomasztó, s mégis kevés eredményü robot-munka.

Ime, szél-vonalokban az ideális kép, melyet pályádon és pályád által megvalósítnod kell.

Még csak egy pár szót! Életünknek és műveltségünknek bizonyos fokán arra a meggyőződésre jutunk, hogy az egyénnek minden ereje, tudománya és képessége csak arravaló, hogy azokat a közügyek szolgálatára fordítsa, s tehát, hogy az egyén becsmértéke az, hogy mennyire akar és mennyire tud

a közügyek hordozója lenni. Pályád egyike a legfontosabb közügyeknek. Azon hitben és reményben, hogy életedet egészen ez ügy szolgálatára irányzod: óhajtjuk, hogy tanári pályád hosszú és boldog legyen!

Az iskolai takarékpénztárak Franciaországban.

Az iskolai takarékpénztárakról a párisi „Siécle“ legújabb számában a következő nagy érdekű cikket találjuk.

Alig van eszme, mely oly rövid idő alatt oly általános elterjedésnek örvendett volna, mint az iskolai takarékpénztárak eszméje, különösen Franciaországban. És ez eszme gyakorlati életbeléptetésének üdvös eredményei is voltak.

A francia iskolai takarékpénztárak rendszere és kezelési módja igen egyszerű. A tanuló tanárának kézbesíti megtakarított filléreit. Erre minden héten egy nap van kijelölve. A tanár azonnal beírja a tanuló által átadott összeget egy számlakönyvbe, melyben minden tanulónak egy külön lapja van. Ezen kívül, a tanulónak egy nyugtát ad át az átvett összegről. Havonkint a frankokká szaporodott összegek betétnak a helyi takarékpénztárba, s minden tanuló külön betéti könyvecskét kap, mely nevére van írva. E pillanattól kezdve, a tanuló egyenes hitelezőjévé lesz a pénztáratnak s a tanár a betett összegre nézve felszabadul a felelősség alól.

A kezelés, mint ebből látható, egyszerű.

Az iskolai takarékpénztárak eszméje Franciaországban született. De legkitünőbb eredményt nem tulajdonképeni hazájában, hanem Belgiumban mutatott fel, hol ezen intézmény 1866 óta be van hozva.

Csak Gandban három év alatt a takarékpénztárakba betevő tanulók száma 807-ről 11.344-re emelkedett s ezen idő alatt tizezerötsharminchét tanuló nyolcvanhét ezer franknál többet helyezett el a takarékpénztárakban.

Azon tanfériak, kiknek alkalmuk volt ezen eszmével gyakorlatilag foglalkozni, egyhangulag azt állítják, hogy azok nemzetgazdászati haszna vetekedik az erkölcsi haszonnal. A tanuló nem csak takarékosra és gondosságra szokik, hanem megtanulja és megszereti a rendet, az előrelátást és a függetlenséget.

A mint a legtöbb gyermek kezébe kapja takarékpénztári könyvecskéjét, szemmel látható változáson megy át, mely a leggyakrabban befolyással van a gyermek egész életére.

Franciaország azonban az eszme megtestesítésében megállott a fél-uton s meg hagyta magát más nemzetek által előztetni. 1835-ben három helyütt szerveztettek itt iskolai takarékpénztárak. Erre negyven évi szünet következett, s az eszme eltemetve lenni látszott. Belgiumban 1864-ben már virágzottak a takarékpénztárak, s innen hozattak át ismét Franciaországba a nemzetgazdászati tudomány egyik tekintélye által. Ez idő óta az iskolai takarékpénztárak nem sejtett virágzásnak indultak. S ma ötvenhárom departementben léteznek iskolai takarékpénz-

táruk. Kétezer háromszáz tanuló foglalkozik a betétek kezelésével, száz ötvenezer tanuló bir ma már Franciaországban takarékpénztári könyvecskével.

A kormány távol maradt e mozgalomtól, melyet kizárólag a magánkezdemenyezés léptetett életbe. A kormány nem tett egyebet, mint ajánlotta az eszmét s intézkedéseket tett, hogy a kezelés könnyebb és egyöntetűbb legyen.

De nemcsak a kormány istápolta ekkint az eszme minél tágabb körben való terjedését. A kerületi tanácsok, melyek az intézmény virágzását látták, 800—1800 frknyi összegeket szavaztak meg a célból, hogy ezen takarékpénztárak gyámolittassanak és terjesztessenek.

Anynyi kétségtelen, hogy Franciaországban e tekintetben egy esztendő alatt a lehető legmeglepőbb eredményt értett el.

Igen érdekes e tekintetben Chaumeil tanfelügyelő jelentése, mely csak egy tankerületről szól. E jelentés szerint 1875-ben a kerületben ötvenegy iskolában voltak behozva az iskolai takarékpénztárak; 4521 tanuló bir betéttel, melyek összege 48.000 frankra rug. Legtöbb iskolai takarékpénztár van az Aisne kerületben, hol 494 iskolai takarékpénztár áll fen, melyekbe 5420 tanuló 128.288 frankot helyezett el.

Franciaországban is kezdetben azon ellenvetéssel találkozott ezen intézmény, hogy az a fősvénységet és irigy-

séget kelti fel a gyermekekben s elfojtja azt a gyermeki nagylelkűséget, mely az ártatlan szívek sajátja.

Chaumeil jelentése e tekintetben egy igen jelentőségteljes adatot foglal magában, mely szerint a tanulók, midőn Franciaország déli részeit az árviz elpusztította, csak az ő megyéjéből megtakarított filléreikből 10.000 frankot adományoztak a szerencsétlenek felsegélésére.

És Chaumeil jelentése még számos példát sorol elő, melyek azt bizonyítják, hogy a tanulók épen ezen uton, még hathatósabban követhetik szívök jótékonyági ösztönét s nem egy példa van rá, hogy szegény tanuló társaikat teljesen ők tartják el s képesítik arra, hogy magukat ki-művelhessék.

Gladstone egy 1874 ik évi beszédében azt mondá, hogy a kereskedelem szabadságáról szóló törvény óta nem volt Angliában törvényhozási intézkedés, mely anynyira hozzájárult a szegényebb néposztályok sorsának javításához, mint a takarékpénztárakról szóló akta.

Ezen eszmét tovább folytatva, bátran mondhatjuk, hogy semmi sem mozdítja elő oly célszerűen és jelentékenyen a nagy takarékpénztárak terjedését és meghonosodását, mint az iskolai takarékpénztárak minél nagyobb számban való alakítása, melyek már a gyermeket rendre és takarékosagra ösztönzik.

TÁRCA.

Emlékbeszéd gr. Teleki Domokos felett. *) Mentovich Ferencről.

Ha azt kérdezitek én tőlem, t. halgatóim, nemes ifiak! hogy mit jelent e rendkívüli ünnep e szokatlan időben; mi értelme van a komolyságnak e vidor élettől pezsgő falak között, azt felelhetem: hogy egybegyültünk, megkoszoruzni az érdemet, áldozni a kegyelet oltárán; egybegyültünk, megújítani körünkben néhai széki gróf Teleki Domokos emlékezetét.

Az emberi szívet ékesítő erények legszebbike: a hálás érzelem kötelez bennünket e megemlékezésre, mert tisztelünk tárgya azok közé tartozik, kik példás és munkás életökkel, meszsze kiható tetteikkel, nem csak a jelen, de a jövőkor háláját is gazdagon kiérdemelték.

A végre, hogy megérthessétek, ki volt gróf Teleki Domokos, mi által érdemesítette magát nemzete s a jövőkor hálájára, engedjétek meg, hadd, mondjam el egy pár rövid vonásban: mi az ember hivatása itt a földön. E kérdést is egyebekkel együtt a jelenkornak jutott részébe megoldani, tisztába hozni.

Az ember balszillagzata úgy hozta magával, hogy a legkisebb ismeretnek, a legegyszerűbb igazságnak is csak nagy fáradság után, hosszadalmas pályán, mondhatni, kerülő úton

jutott birtokába. Ennek okát én abban találom, hogy a fiatal emberiség, rajongó ifjuhoz hasonlóan, ábrándok után futkosott, nem a közelben, de a meszsze távban keresett feleletet a magának föltett kérdésekre, elfordítva a földtől, az égre szegezte tekintetét. Pedig az ember olyan, mint Antaeus, csak addig erős és leggyőzhetetlen, míg lábaival szülő édes anyját, a földet érinti, elvesztve lábai alól a talajt, magasan, az üres levegőben tehetetlenné válik.

Ha divatba hozta volna az ember, környezetére függeszteni fürkésző tekintetét, ha korán megtanult volna olvasni a szemei előtt mindig nyitva álló könyvből: a természetből, sokkal meszszebb volnánk az ismeretekben; sokkal rövidebb idő alatt jutottunk volna el az igazságnak belátására.;

Az ismeret és tudományok történetéből számos adattal illusztrálhatnám ez állításomat. Elmondhatnám, például, hogy fáradságos küzdelmek után eljutván az optikában a „sötét kamara,” ezen tanulságos és nagyérdékű apparatus feltalálására, bámúlva vette észre, hogy a természet már évezredekkel ez előtt megalkotta az állati szemben a camera obscurát és pedig akkora tökélylyel, hogy a legügyesebb mechanikus is csak megközelíteni képes ez apparatust, de a természet által előállított tökélyben nem. Ha divat lett volna az emberek közt, vizsgálni, elemeire bontani a közelében feltűnő dologokat és jelenségeket, ha tanulmányozta volna a szem alkotását, a camera obscura már évezredek előtt fel lett volna

*) A m.-vásárhelyi tanoda emlék-ünnepélye alkalmával.

fedezve; nem kellett volna korunkban egy Daguerre és Talbotra várakoznunk, hogy a photographia, az emberi észnek e szép vívmánya, fel legyen találva.

Felhozhatnám, hogy hosszszas vajadás után, a véletlen által is segíztetve, feltalálván az emberi ész ama nagy horderejű apparatust, mely a telegraph drótján a gondolatsebességgel képes a villanyszikrát tovább küldeni, az ember bámulva vette észre, hogy ezt az apparatust is a természet évezredekkel ez előtt előállította a Raja Torpedo és Gymnotus Elektrikus egy csodás szervében. Évezredekkel ezelőtt ismeretes volt a görög és római halászok előtt a földközítenger partjain e halmemnek azon bámulatos sajátsága, hogy a vizek mélyéből egy hatalmas villanyszikrát lövöldöz ki elle-neire, már a legrégebb korban nem egy halász ejtette ki a hálót kezéből a villanyszikra megrendítő hatásának következtében. Ha divat lett volna, megfigyelni a szemünk előtt mutatkozó tárgyakat, a gálváni villanytelepet már Aristoteles fölfedezhette volna, nem kellett volna a legújabb időben egy Morsera várakoznunk; hogy a telegraph fel legyen találva. Mekkora hasznát vehette volna annak a hódító római nemzet, s a mi nagy ősrünk Attila, a kiről föl van jegyezve, hogy érezvén, mily rendkívüli fontosságú lenne óriási biródmánának legtávolabb pontjáról gyorsan értesülni az ott történtek felől, a telegraphirozás bizonyos kezdetleges módjának volt feltalálója.

Sokszorozhatnám e példákat, melyekből határozottan kitűnik, hogy az ember, mert nem a közelben, hanem a messzse távolban keresett a fölvetett kérdésekre feleletet, mert nem tanult a természetkönyvében olvasni, csak kerülő úton, hosszszas küzdelmek után juthatott el meglevő ismereteinek birtokába.

Célunkhoz képest, még csak azt tartom szükségesnek megemlíteni, mikép azon kérdésben is, hogy mi az ember rendeltetése és hivatása a rövid földi élet alatt, hasonló sors érte.

Voltak, a kik e kérdésre a következő feleletet adták: az embernek nem lehet más rendeltetése, mint kényelmes és boldog életre szert tenni, fenéig őríteni az élvek poharát, hiszen, ez élet a bölcsőtől a koporsóig úgy sem hosszszabb egy arasznál; minek ez időtartamra a gondok és aggodalmak terheit venni vállunkra.

Mások meg azon tant állították fel, hogy az élet célja: készülni itt alant a siron túl utáni hallhatatlan életre, minek folytán az cselekszik rendeltetése szerint, az tölti be igazán hivatását, a ki itt alant nélkülöz, testét bőjttel s flagellánsok korbácsütéseivel sanyargatja, a testet a lélek megvetendő börtönének tekinti, melyből csak a halál juttathatja a fogolyt az örök boldogság virányaira.

Melyiknek volt igaza e tanak felállítói közül? Egyiknek sem. Az első nem találta el az igazságot, mert igen közel, önzésében kereste a kérdés megoldását. A másik azért nem, mert messzse távolban, az égben kereste azt; az emberi ész túlságokban járt, pedig a középút vezet az igazsághoz. Ne maradjunk magunkban s ne kalandozzunk a messzse távolban, tekintsünk környezetünkben körül, nyissuk fel a természet-

könyvét, ebben feltalálhatjuk a feleletet, hogy mi az ember rendeltetése a bölcsőtől a síríg terjedő életben.

Ha hiven tanulmányozzuk e könyvet, azon nagy tanulmányt merithetjük belőle, hogy minden állati lény a legparányibbtól a legnagyobbig, a legerőtlenebbtől a leghatalmasabbig kettős célt tart szeme előtt, két törekvés rugói által mozdítatik; az egyik, lehető jóllétet vívni ki saját egyénisége számára; a másik, gondoskodni saját fajának fenmaradásáról, szóval magának és fajának élni.

Ez utóbbi törekvés a legparányibb állati lényenél is akkora erővel lép előtérbe, hogy ha fajának érdekeit látja veszélyeztetve, kész, saját egyéniségét is áldozatul hozni.

Hirneves utazók azt írják az oroszánról, hogy ha Afrika sivatagjain véletlenül emberrel találkozik, tekintélyt sugárzó arcától megdöbbenve, félénken odább siet. De ha ugyanez az ember fölkeresvén barlangját, el akarja szedni kölykeit, túlteszi magát a tekintélyes arcon, azok védelmére kel s még a Deville-féle robbanó golyó által szétmancangolt testtel végvonaglásában is azok védelmére mozdítja karmait. Melyik gyermek nem tapasztalta, hogy midőn a tehetetlen kis madárnak pajkos kedvtelésből kirabolják fészket, mind követi a faját veszélyeztetve látó kis állat csipegve — bánatának a természet által adott hangján — még messzse távolban is a pajkos fiukat. Oh, ha tudnák ezek, mekkora bűt, mily mély fájdalmat okoztak a fajáért töprengő édes anyának, bizonyára visszazavinnék a tojásokat a kirabolt fészkekbe. A szines szárnyu pillangót rendesen a könnyelműség jelképének szoktuk tartani; pedig az nem könnyelműségből röpked egyik virágról a másikra, nem is csak azért, hogy éhét és szomját kielégítse, hanem alkalmas helyet keres, a hova petéit, a jövő nemzedék kikelendő sarjait biztos bölcsőbe elhelyezhesse. Bámulatos, mekkora leleményességet fejt ki ez oktalannak nevezett kis állat a jövő nemzedék megvédésében, hogyan rejti el a kis bölcsőt faja elleneinek sóvár szemei elől; mekkora bölcsességgel keresi ki épen azt a növényt, melyen a kikelendő sarjak, majd a mikor ő az enyészet álmát aluszszá, dús tápot találjanak s telyes erőben kifejlődheszenek csak azért, hogy anyjuk példáját tovább folytassák.

Ezer, meg ezer példával bizonyithatnók a természeti törvényt, hogy az állati lények, nem csak magokért élnek, hanem saját fajuk fentartásának ösztöne van beléjük oltva.

S vajjon nekünk, embereknek, kiragadva magunkat az önzés nyügeiből, leszállva az ábrándozás fellegei közül, lehet-e más rendeltetésünk, mint fajunkért élni?

Az a szülő, a ki fut, fárad, éjeit, napjait öszszeteszi, hogy gyermekei a társadalomnak és fajának diszeivé váljanak: az rendeltetése szerint cselekszik. Még jobban megközelíti e célt, a ki a társadalomra, nemzetére, a melyhez tartozik, vagy az emberiségre nézve válik hasznossá; a ki szellemének ereje által nemzetének, vagy az emberiségnek ügyét csak egy lépéssel is előbb mozdítani képes. Az emberiséget boldogító, jobbá és nemesebbé tevő eszmék előharcosai, a martirok, a kik nem ábrándokért, hanem a társadalmi és közügy javára elég bátrak feláldozni egyéniségüket, ezek az emberiség nagy bajnokai.

(Vége következik.)

A jelenések könyve.

(Folytatás.)

Caligula kertjében, mely ünnepélyeken a népnek nyitva állott, voltak a keresztyének nyakuknál fogva megláncolva, csepüvel és szurokkal bevonva, kik aztán meggyújtattak, s ily nemű világítás mellett, mint a pokol királya, kocsizott körül Nero, míg a népszínházban, holmi mithologiai képzzettel vegyítve, vadállatok szaggatták szét a védtelen keresztyéneket.

Minő érzelmeket keltett e hír a kisázsiai gyülekezeteknél, midőn szájról-szájra tovább adták, s midőn hallották azt, hogy a pogányság dühe egészen ellenök fordult! Vajjon, nem ez-e az utolsó idő, melyről az ur jövendölt? Vajjon, nem ez vala-e az utolsó ítélet, midőn a tiszta búza és konkoly meg kellett, hogy érjenek a nagy aratásra? Vajjon, nem ez a jó és gonosz, isten országa és sátán birodalma közötti harc? Vajjon, nem ez vala-e a jel arra nézve, hogy itt a világítélet sarlója a kettős aratásra? Tényleg az idők jelei azt mutatták, hogy az ítélet közel!

Két évvel Róma égése után, megkezdődött a zsidó lázadás keleten, s lángba borítá egész Kis-Ázsiát. E napok az isteni harag napjai valának a keresztyénekre nézve is, midőn boszszuját tölté a választott nép a védteleneken. Rómának egész hatalmát kellett latba vetnie. Ugyanakkor kitört a lázadás Galliában is. A legiók császárt kiáltottak maguknak Neró ellenében, ki ugyanakkor Alsó-Olaszország egyik szegletében titokteljesen meghalt. Nyugaton Galba, keleten Vespasián vette kezébe a gyeplőt. Ugyanakkor az a hír terjedt el, hogy Nero sebeiből felgyógyult s most tömémentelen sereggel megy, Rómát megboszszulni hűtelenségéért.

Ez időben űlt a sziklás Pathmoszigetén, mely fekszik az eageumi tengeren, a kisázsiai partok közelében, egy keresztyén prophéta — János. Talán az apostól! Talán mondom, mert már a keresztyénség őskorában úgy gondolkoztak, hogy e két művet, t. i. az evangeliumot és apokalypsist nem írhatta egy személy, hanem valamely más János nevű egyén, ki az apostollal Efesusban élt s ki igen késő vénséget ért el. Itt űlt Pathmosban talán mint szőkevény, vagy mint száműzött, és magas röptű lelke látta az idők jeleit. E mély megrázkodás benyomása alatt, a költészet szentélyében ihletett lelke égre emelkedve, bizonyos volt a felől, hogy e zavargások a világítélet kezdetét jelölik. Azonban, e véres zürzavar hátterében az örökélet hajnal pirja tűnt fel, és most kellett biztatnia a keresztyéneket, hogy az utolsó harcot a hitelenség ellenében vítéül ki kell állniok, mert a vakító éj és borzasztó szükség közepette megjelenik az igaz bíró, a szabadító az ég fellegein. Így alakult meg lelkében a jelenések könyve, nem mintha mindezen jeleneteket látomásában átélte volna, mint írja, mert mint láthatjuk, művészileg van összeállítva az egész könyv, s költőileg tervszerűen vannak belészöve az ó testamentomi prophetai ideák; hanem a költő művészileg felöltözteti az eseményeket. Ezt kellett tennie, ha a római biródalomban a jelen lévő körülmények közt könyvét a nyilvánosság elé akarta hozni, s nem akarta maga és hitsorsosai ellen uszítani a hétfejű hydrát. És oly nyelvet

kelle használnia, melyet a keresztyén község, mely még akkor az ó-szövetségi iratokból táplálkozott, könnyen megérthessen, de a pogányság előtt, római és görög képzetük miatt, teljesen esmeretlen legyen. Hogy senki is, kinek őt megérteni kellett, félre ne értse, prophetai styiban adja meg a szükséges felvilágosításokat képeinek jelentése felett, azon útmutatásokat, melyek nekünk is oly szükségesek, mint a mily érdekesek.

A 13-ik fejezet végén, hol a mélységből feljött állatot festi, mely ördögi tiranussá növi ki magát, szándékosan egy talányt ad fel az író. Itt van a bölcsesség, a kinek értelme van, számlálja meg ez állatnak számát, mert emberi szám, annak száma: 666. A hébereknél és görögöknél az ABC egyes betűjét, mint számjegyeket is használták. Ha már most e szónak *La teinos*, mely görögül latint jelent, egyes betűit vesszük és azokat összeadjuk, mint számjegyeket, kijön 666, ez az apokalyptikus szám. És ha e névnek „Kaesar Neron“ héber betű számértékét vesszük, hasonlólag megtaláljuk e rejtélyes 666 számot. ($\Lambda\alpha\tau\epsilon\iota\nu\sigma = 30+1+30+5+10+50+70+200=666$; — $\text{קרון קרר} = 50+200+650+100+60+200=666$.)

Még titoktelyesebben írja le a szerző a parázna aszszonyt, mely a 7 szarvú állaton ül, s melynek homlokára e név van írva: Babylon. E szörnvet így magyarázza meg az angyal. „Én megmagyarázom neked az aszszony és fenevad titkát, mely ötet hordozza, s melynek 7 feje és 10 szarva van. A mely vadállatot láttál volt és nincsen, a mélységből jön fel és megy a veszedelembe. . Itt tetszik meg az elme, melyben van bölcsesség, a hét fő jelenti a hét hegyet, melyen az aszszony ül, és a királyok is heten vannak, az öte elesett, az egyik megvan, a másik még el nem jött és ha eljön, kevés ideig kell maradni annak. És a vadállat pedig, a mely vala és nincsen, nyolcadik az és a hét közül való, és a veszedelemre megyen.“ (17, 7—11.)

Az aszszony, mely a hét hegyen ül és e rejtélyes nevet — Babylon — hordja fején: Roma városa, mely ép oly halálos ellensége az újszövetségi isten népének, mint Babylon az ó-szövetségének. Ez nyilván kitetszik a fennidézett fejezet utolsó verséből, „az aszszony, kit láttál, ama nagy város, melynek birodalma van a földkirályain.“ (17. 18.) Rejtélyesnek látszik itt az állat, melynek 7 feje van, s mely a 7 hegy mellett a 7 királyt is jelöli. Az állat, a mely az aszszonyt hordozza, a római császárság, melyől a büszke főváros vezetetik. Itt a császárság és császár egyet jelentenek úgy, hogy méltán mondhatta volna az uralkodó: „az állam én vagyok!“ De kik a királyok, kikről szó van? „A királyok is 7-en vannak, az öte már elesett.“ Augustus, Tiberius, Caligula, Nero, — „a hatodik van“ ez név szerint Galba kinek uralkodása alatt, s tehát 68-ban az apokalypsis iratott; „a hetediknek kevés ideig kell uralkodnia“, ez a keleten császárrá kiáltott Vespasián (Othó és Viteliussal egyidejűleg.) „A vadállat pedig, a mely volt és nincsen, a 8-ik a 7 közül való“ ki lehetett ez más, mint a megbuktatott, de a hír szerint ismét visszatérendő Nero?“

A római birodalom vele és általa érte el az erkölcs aljasság netovábbját és épen azért, ha a birodalomnak bün-

hődni kellett, a vadállatnak is, mely volt és nincs és ismét el fog jönni, együtt kellett lakolnia fertelmességéért.

Most megtaláltuk a jelenések könyvének kulcsát, tehát könnyen áttekinthetjük az egészet és megérthetjük azon homályosnak tetsző helyeket, melyek e kulcs nélkül talán telyesen érthetlenné lettek volna.

A könyv bevezetését képezi az ajánlat a „7 gyülekezethez.” Minden kétségen kívül, a látnok a 7 kisázsiai gyülekezetet értette, kikben leginkább bizott, de egyszersmind a 7-es szám alá tartoznak a keresztény gyülekezetek mindnyájan. Mindenik községnek van egy angyala, mely az ur dicséretéhez járul, az az egy sajátképi nemtője, mely különös alakban jelenik meg az ur előtt. A méltóságteles alak, melynek szájából láng-pallós jön ki, és jár a 7 gyertya tartó között, kezében 7 csillaggal: ez a feltámadott Kristus, kinek szájából a pallós élességű világítélet jön ki, a 7 csillag a 7 gyülekezet angyala; a hét gyertyatartó a 7 gyülekezet. Az apokalypsis egy körlevél volt a 7 gyülekezethez, felmutatva árny- és fényoldalukat, biztatva és bátorítva őket a közelgő veszélyben. Ekkor intézi hozzájuk ezen nagy jelentőségű szavakat, melyeknek szépsége és igazsága örök marandó kincsünket képi: „Légy hiv mind halálig és neked adom az életnek koronáját!” (2, 10.) Lásd, én az ajtó előtt állok és zörgetek, a ki az én hangomat hallja és az ajtót felnyitja, ahhoz fogok bemenni és együtt vacsorálok ő velem, és ő én velem.”

E komoly és gyakorlati bevezetés után, egy magasabb világba helyez bennünket a látnok. Megmutatja nekünk az égben az örök isten dicsőségét; trónolva a cherubimokon, melyek az isteni pompás teremtmények symbolumai; körülvéve 24 vénnel, kik ideális képviselői az emberiségnek, ezek együttesen folytonos dicső-éneket zongnek. Isten jobb keze felől a székben ülök egy hétpecsétű könyv volt kezében. Kicsoda nyithatja fel e könyvet? A látnok sír, hogy senki sem képes erre sem égen, sem földön; ez a jövő dolgok könyve, melyből sem ember, sem angyal nem tud olvasni. De ime, isten trónja előtt, az ki mint megöletett bárány áll vala 7 szarvval és 7 szemmel, elvéve a könyvet isten jobbjáról; azonnal menynevei hymnus üdvözlé őtet, vizhangra kelt az ének égen és földön, a légben és vizeken. Ez a világ megváltója, ki a pecsétet, a jövő titkait egyedül képes felnyitni. Ő a mi váltságunkra megöletett isten báránya, egyetlen törvényes szellemi királya az emberiségnek, a szarvak jelentik az ő telyes királyi hatalmát, a 7 szemek az ő mindent átható és mindenütt jelenvalóságát; „csak ő egyedül méltó, a könyvet elvenni és pecsétet felnyitni,” azaz, isten törvényét a világban érvényre emelni.

És most kezdi el a szerző felsorolni a végső dolgokat, a mint azok a jövődölések könyvében meg vannak írva. A bárány rendre felbontja a 7 pecsétet, a melyek mindenikénél egy világ történeti katastropha foly be. A 4 első pecsétnél 4 apokalyptikus lovag jelenik meg. Az első — mint Cornelius festő festi — fehér lovon nyíllal és nyilveszszókkal, fején győzelmi koszorúval; jelent nagy győzelmet, talán az evangelium győzelmét az apostoli korszakban. A második tűzveres

lovon, hatalmas pallóssal, jelenti a harcot, melyet a földnépei egymás ellen vivnak. A harmadik, fekete lovon, mérleggel kezében, jelenti a drágaságot és szükségét. A negyedik sárga lovon, neve: halál és a pokol követi vala, ez jelenti a dögvéset. Az ötödik pecsét egy égi oltár alatt számtalan lelket mutat, kik az isten beszédéért ölettek meg; vörök boszszúért kiált, de vigasztaltatnak, hogy kevés ideig még várakozniok kell, ez emlékeztet a Nero alatti üldözésekre. A hatodik pecsét nagy földindulást hoz, mely alatt a nap, hold, csillagok elhomályosodnak és minden lakosok megrettennek; ez talán képe azon rázkódásoknak, melyeken a római birodalom Nero halálakor átment. E hat első pecsét jelenti az utolsó dolgok jeleit, melyet Jézus Máthénál 24, 6, hasonlóképen kifejez, „de még akkor nem lesz vége.” A saját képi világ végét a látnok is a jövőbe helyezi, mely a hetedik pecsét által van lezárva.

De mielőtt a 7-dik pecsét felnyílnék, a látnok a vigasz képeit rajzolgatja a remegő gyülekezet elébe. Négy angyal jelenik meg, kik a szeleket, melyek a vést hozták, tartják vissza, mignem Isten szolgálai elbocsáttatnak, hogy elpecsételjék a tizenkét ezer tizenkét ezret az Izrael népének minden nemzetsége szerint. A hívőknek megjelentetik a végítélet, mert ők istennek választottai (vesd össze Máté 24, 22—24.) és senki közülök el nem vesz. Mert nem mind választottak a földi izraeliták, hanem csak némelyek közülök, kiknek számuk 144 ezer; ez symbolicus száma az új-szövetségi 12 néptörzsnek, a szellemi Izraelnek, a keresztényiségnek. Ezek azok, kiknek győzelmét jelenti a fehér ruha, kezökben pálmát tartva; ezek a választottak minden népből, nemzetségből és nyolvből. — Most a hívőknek ezen nyugalma után felnyitatik a hetedik pecsét is. Ezt megelőzőleg, az isten haragja telyes mértékben kiontatik a földre. Hét angyal jelenik meg hét trombitával; minden egygyes trombita-szóra újsapás jön. Az első trombita-szónál kő-eső tűzzel és vérrel vegyítve, elégeti a föld harmad részét. A másodiknál tűzhegy esik a tengerbe, a tenger harmadrésze vérré változik, a halak harmada meghal és a hajók elsüllyednek. A harmadiknál csillag esik le az égről, neve: öröm, és e miatt a folyamok és források egy harmada örömmé változik. Az ötödiknél, megjelenik a sáskák rettenetes serege a mélységből feljőve, az emberiség megretten és három jaj következik. A hatodik trombita-szóra elodlatnak az Eufrátesnél megláncolt angyalok; a pokoli lovagoknak egész legiója támad fel, kik kígyó-farkú lovaikkal átnyargalják az egész földet és az előbbi csapásoktól megmenekült embereket a szájukból kijövő tűz, kén és füst által megölik. A hat trombita abban különbözik a hat pecsétől, hogy ezek közvetlen jelei a világítéletnek, (I. Kor. 15, 52; I. Test. 4, 14,) és mindkettő nem egyéb, mint a látnok költői elragadtatásának kifejezése.

Még áll a 7-dik pecsét, mely az utolsó dolgokat, a végkifejledést tartja lezárva. Ujra hallgatagon áll a látnok, s új jóslatok következnek. Minden kétségen kívül, eddigi művében a meglévő kész prophetai tradíciókat dolgozta fel. A 10-dik fejezetben egy angyal lépik fel kinyitott könyvvel, mely a további jóslatokat tartalmazza. Kiáltására 7 meny-

dörgés — a világitélet szava — felel; de megvan tiltva a látóknak, hogy ezeket felírja, azaz, hogy az eddigi módon tovább jósoljon. E helyett kényszerült a látóknak, a könyvet az angyal kezéből elvéve, elnyelni, és ismét prophetálni a népek, nemzetek, nyelvek és királyok előtt; azaz, most jóslatával politikai térre kellett lépnie.

(Vége következik.)

Felhívás és kérelem a magyar néptanítókhoz.

A magyarországi néptanítók II. egyetemes gyűlésének 50-es bizottsága Deák Ferencnek f. é. január 28-án történt elhunytá alkalmából tartott rendkívüli gyűlésén elhatározta, miszerint: „felhívja Magyarország összes néptanítóit, miként oda működjenek, hogy ezen tül éven kint minden népoktatási intézetben megünnepeltessék Deák Ferenc születésének napja, mely alkalommal a megdicsőült életéből merített s a növendékek felfogásához mért előadásokban állíttassék a serdülő nemzedék elé nemzetünk büszkesége, hogy erényének tisztasága, magasztos példájának hatalma által nevelje nemzetünket, hogy a népiskola zsenge ifjúsága minél előbb megismerkedhessék a legnemesebb hazafi eszményével, melyet ő hagyott nekünk, hogy az egész nemzet — példájának, nyomdokainak követése által — emeljen neki oszlopot, örökké állandót.”

Ugyanez alkalommal a „fővárosi néptanítók egyesületei” is a kegyelet szent érzetétől áthatva, emelék fel hálájukat a nemzetek sorsát intéző istenhez, ki Deák Ferencet adta népünknek, hogy országunk védő oszlopa, fainak példát mutató atyja legyen, s elhatározták, miszerint felhívják a főváros összes néptanítóit, hogy megragadva azon a nevelés körül megbecsülhetlen hatalmat, melyet a megdicsőült Deák Ferenc élete, példája s a nemzetnek iránta nyilvánuló hálája nyújt, a serdülő nemzedék fogékony lelkébe oltásá Deák Ferenc szent emlékezetét; felszólíták s megbízták elnökeiket, hogy Deák Ferenc rövid s a gyermekek által is felfogható alakba öntendő életrajzának szerkesztéséről és kiosztásáról is gondoskodjanak.

Egyszersmind elfogadták a fővárosi néptanítók egyesületei az egyetemes gyűlés 50-es bizottságának indítványát s kimondották, miként „ezen tül a fő város minden egyes népiskolájában éven kint megünnepeltessék Deák Ferenc emléke, október 17-én.” S hogy az ünnepélyek tartásához anyagot szolgáltatassanak, „felszólíták az egyetemes gyűlés 50-es bizottságát, miként Deák F. életrajzának bővebb ismertetése céljából, szerkesztszen egy könyvet, mely a népiskolai növendékek, s egyet, mely a népnek felfogásához mért legyen. E könyvek kiadásának gondjait a főváros néptanítói vállalják magukra, az országban létező összes tanítóegyletek bizalmára támaszkodván, annyival is inkább, mivel a befolyó jövedelem oly alaptványok létre hozására fordítandó, melyeket a népiskola növendékeinek gyűjtéséből azon iskolák mellé állíthat a III. egyetemes tanítógyűlés, melyekben Deák Ferenc tanult.”

E határozatok, végrehajtása céljából az egyetemes tanítógyűlés 50-es bizottságának központi 15-ös albizottsága a népiskolák növendékeinek felfogásához mért olvasmányokat készített, melyek Deák Ferenc arcképével 32 lapra terjedő füzetben fognak megjelenni.

Bizalommal fordulunk azért hazánk néptanítóihoz: eszközöljék azt, hogy október 17-ke Deák Ferenc nagy nevéhez s halhatatlan érdemeihez méltólag ünnepeltessék meg népiskoláinkban; használják fel ez alkalommal a jelzett füzetben foglalt olvasmányokat, s ennek minél nagyobb mennyiségben léendő elárusításával tegyék lehetővé azt, hogy Deák Ferenc nevére, a néptanítók által, a népiskolai növendékek filléreiből is, alaptvány tétethessék.

A füzet két ivnyi terjedelemben, 16. odrét nagyságban, borítékba fűzve, folyó hó 10-én fog megjelenni, hogy az október 15-ig az ország legtávolabb eső vidékeire is elszállíthatassék a végből, hogy tanítóársaink az e hó 17-én tartandó Deák-ünnepélyre elkészülhessenek s a füzetek megvétele iránt növendékeiket előre értesíthessék. Ára egy-egy füzetnek 10 kr leendő.

Az előfizetési pénzek postai utalvánnyal Wodianer F. könyvkiadóhoz (belváros, megyeháztér 9. sz.) küldendők. Megrendelések utánvét mellett is történhetnek. Az eladott példányok után a megrendelőknek 20 % adatik. A nyomtatási költségek után begyűlendő tiszta jövedelem — a fentebb idézett határozatok értelmében — azon iskolákban fog Deák Ferenc nevére alaptványkép letétetni, melyekben Deák Ferenc tanult. Ez első alaptvány a keszthelyi gymnasium mellett fog felállíttatni, mely alaptvány évi kamataiban ezen intézetet látogató néptanítók gyermekei közül — a legjobb viseletű s legjelesebb tanuló fog nemzetiség és vallásfelekezetre való tekintet nélkül — részesülni.

Magyarország összes néptanítóinak legbuzgóbb pártolását kérve s remélve, vagyunk.

Budapesten, 1876. okt. 4-én,

a II. egyetemes tanítógyűlés nevében ügylársi szerepelttel:

Péterfy Sándor,

Lakits Vendel,

az 50-es bizotts. központi albizottságának elnöke.

a közp. albizottság jegyzője.

K Ü L Ö N F É L É K .

= Déváról írják: A dévai kir. főreáltanoda ez évben különösen örvendetes lendületet vett. Mig korábbi években 24—30 tanuló lehetett az első osztályba felvenni, jelenleg 48 tanuló van ezen osztályba beírva. A többi osztályok is emelkedést mutatnak. Igaz, az V. osztály 13 növendéket számlál, noha 8 jött át a megelőző osztályból csak. A tanoda összes létszáma pedig 116. E szám a hunyadmegyei viszonyok közt öt osztályra nagyon is kielégítő s fényesen igazolja azon várakozásokat, melyeket a tanári testület Réthy tanfelügyelő által közelebbről létesített népiskolákhoz kötött. Pedig ez idén csak néhány népiskola egészült ki anynyi osztályra, mennyi a főlvetelhez megkívántatik s a tömegesebb kiegészülés csak a jövő iskolai évre következik be. Akkor tehát teljes valószínűséggel még nagyobb lesz a jelent-

kezők száma s így évről-évre nagyobb rajok jutnak a felső osztályokba is. Növelte az idej örvendetes eredményt Déva város lelkes hölgyeinek áldozatkészsége is, kik Szereday Ignác alispán neje felhívására 10 tanuló teljes élelméről gondoskodtak. Az aláírók folyvást jelentkeznek, úgy hogy még a ténvében több szegény tanuló is lehet segíteni. Ezzel tehát megvan az első lépés a tanári kar által tervezett tápintézethez, melynek alaptölkjét aláírásokból és kormányi segélyből remélik kiteremteni. Az aláírásokat gr. Kun Kocsád, a hunyadmegyei magyarság maecenása, ezer frttal már meg is nyitotta. A tanári testület küldöttsége múlt vasárnap tette át a nemes lelkü gróf urhoz az alapítvány kiosztására készített szabályzatot, mely alkalommal Téglás G. tolmácsolta az intézet ifjuságának és tanárainak hálás köszönetét. A gróf ur teljesen magáévá tette a szabályzatot, s így már e. f. tanév végén négy hunyadmegyei illetékességű magyar ajku tanuló is részben 20, részben 10 frt ösztöndíj ítéltek oda. Nagy hátránya e tanodának a helyiség elégtelen volta. Egyes, igen lényeges kellékek, mint vegytani műhely, tornahelymértani rajzterem, természetrajzi gyűjtemény még máig is hiányoznak, jóllehet ezeket csakis a tanulmányi előmenetel rövidségével lehet most is nélkülözni. Jövőre meg épen nélkülözhetetlenek ezek a kellékek s azon felül osztályszaporítás miatt új tanterem is szükségessé válnak. A megye nemes ajánlatát, fájdalom, nem valósíthatja tovább a pénzügyminis-terium közbelépése miatt, e nagy fontosságú tanoda helyiség, melynek itt a végvidéken a románság között jelentékeny missiója van, jelenleg gazdátlanul áll, ha csak a magyar kormány ki nem terjeszti reá gondjait. Ez volna természetesen a legkívánatosabb, mert ép ilyen intézetnek külsőleg és belsőleg egyaránt mintaszerűnek kell lennie.

= Az alsó-borsodi egyházmegye abból indulván ki, hogy a szuperintendens elnevezés részint nem magyaros, részint nem jelzi és nem meríti ki teljesen a főpásztori hivatal munka és jogkörét és még hozzá, hogy használatát illetőleg sincs egyöntetűség a magyarországi reform. egyházkerületek között: indítványozza, hogy jövőre a szuperintendens elnevezés helyett, a Tiszán-inneni egyházkerület legfőbb hivatalnoká vegye fel a püspöki címet, s tétessenek meg a szükséges lépések, hogy azt ezután hivatalos és törvényes jelentőségében használhassa. — Ez indítvány elfogadott. — Nekünk nincs kifogásunk ellene, ha az alsó-borsodi egyházmegyének úgy tetszik; s ha mégis keresnők a kákán a göcsöt, csak annyit mondhatnánk, hogy ha már ezt a csekélységet elhatározta a Tiszán-inneni egyházkerület, mért nem reszkirozott egy kicsivel többet és á la Szerbia, a királylyá prononciálás tréfájával, vétették volna fel a szuperintendenssel a pápai címet. Hej, de nagyon ránk ért a cím-kérdés. Ez a legnagyobb dolgunk. Bizony, örömebb olvastunk volna valamicskét a népnevelés emelkedéséről s több efféle apró dolgokról a helyett, hogy a jó, régi és tartalmas szuperintendens név helyett a püspök rom. kath. szagu e kinosan alakult szót, és címet ruházzák a tiszteletre méltó Kún Bertalan — szuperintendens urra. De csak jó dolgunk van; legyen hála érte istennek!

= Nők az egyetemen. Szent-Pétervárott a legújabb tudósítások szerint szaporodott az orvostant hallgató nők száma, s a tanulmányok eredménye is haladást mutat. Egy orosz lap következő tudósítást ad rólok. 171 tanuló nő közül 23 férjes, 102 nemes, 17 kereskedő, 12 pap és 14 közpolgár leánya. Vallás szerint 131 orthodox, 23 izrealita, 12 katolikus, 4 protestans, 1 örmény keresztény. Házi tanítóságra 23-an képesítették, kik közül legtöbbet családi

szegénység vagy elhagyatottság kényszerített tanulmányra. A férfi tanulókkal való érintkezésből, a betegágyaknál és boncoló asztalnál való jelenlétükből eddigelé nem származtak kellemetlenségek. A diagnózisban, nehéz betegek ápolásában, kitartásban és szorgalomban felettök állnak a férfi tanulóknak. Az egyetem néhány tanára elhatározta, hogy a női nem számára cursusokat és conferenciákat rendeznek. E cursusok következő szakokból fognak állani: irodalom-philosophia, történeti, gazdasági, természettudományi és matematikai. Ide jegyezzük még, hogy 1867. dec. 14-ike óta, midőn Zürichben az első nő-tanulót doktorrá avatták. F. é. márc. 15-ig az itteni egyetemen, 13 hölgy promoveáltatott orvostudorrá. Ezek között volt 6 orosz: Erisman, Popowa, Jakowlewa, Prugevska aszszonyok, s Kleinmann és Sinolár kisasszonyok; 3 angol: Morgan és Walser kisasszonyok s Atkins asszony; 1 amerikai: Timok k. a.; 1 svájci: Vöglin k. a.; 2 német: Lemut (bajor) és Tiburtius (Rügenből) kisasszonyok. A zürichi egyetem philosophiai kara továbbá Sesemann kisasszonynak Finnországból egy önálló vegytani dolgozatért, s Wolicka kisasszonynak Varsóból egy nyelvészet-történeti értekezésért adta meg a méltóságot. A zürichi egyetem minta-tanodájában 5 nő nyert tanítói diplomát, s ezekből 3 a természettudományokból, kitüntetéssel. Megjegyzendő, hogy a Zürichben tanuló nők közül többben már tanuló forokban férjhez mentek s felavatásuk után közülök 3 az orvosi s 3 a philosophiai fakultásnál házasságra lépett. — Az orosz nőknek e közben a külföldön való tanulás császári ukáz által eltiltatott; e helyett felállítottak Oroszországban a magasabb női tanintézetek. Zürichben kívül különben most már van több egyetem és akadémia is, mely megengedi a „szép“ nemnek a csarnokaiba való belépést.

= A hirlapok és folyó-iratok statisztikája. A földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. k. miniszteriumban a hirlapok és folyóiratok statisztikája összeállítván, az eredmény kitüntette, hogy a magyar korona területén 1875. évben megjelent összesen 325 hirlap és folyó-irat és pedig: a) politikai tartalommal: magyar nyelven 87, magyar-tót nyelven 1, magyar-orosz nyelven 1, horvát nyelven 3, német nyelven 42, tót nyelven 6, szerb nyelven 4, román nyelven 6, olasz nyelven 1, összesen 151; b) szépirodalmi lap: magyar nyelven 10, horvát nyelven 2, német nyelven 5, szerb nyelven 3, román nyelven 1, összesen 21; c) szaklap: magyar nyelven 92, horvát nyelven 11, német nyelven 20, tót nyelven 6, szerb nyelven 2, román nyelven 4, olasz nyelven 1, héber nyelven 3, összesen 139; d) élclap: magyar nyelven 5, horvát nyelven 1, német nyelven 5, tót nyelven 1, szerb nyelven 1, román nyelven 1, összesen 14. Ezen hirlapokból és folyóiratokból, a fennebbi évben postán szétküldetett összesen 18.964,533 darab szám, és pedig: a) politikai lap: magyar nyelven 6.967,960, magyar-tót nyelven 6844, magyar-orosz nyelven 22,752, horváth nyelven 534,851, német nyelven 5.460,146, tót nyelven 224,989 szerb nyelven 311,892, román nyelven 264,392, olasz nyelven 28,310, összesen 13.822,136; b) szépirodalmi lap: magyar nyelven 1.179,236, horvát nyelven 44,026, német nyelven 48,153, szerb nyelven 87,370, román nyelven 41,600, összesen 1.400,385; c) szaklap: magyar nyelven 2.643,055, horvát nyelv 74,177, német nyelven 339,664, tót nyelven 66,362, szerb nyelven 4,147, román nyelven 11,522, olasz nyelven 640, héber nyelven 233,690, összesen 2.346,103, d) élclap: magyar nyelven: 297,574, horvát nyelven 6,142, német nyelven 78,952, tót nyelven 5,021, szerb nyelven 340, román nyelven 7,800, összesen 395,819, darab.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

VI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, OCTOBER 19. 1876.

303—42. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — **Előfizetési** ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. **Szerkesztőségi** iroda — nová a kéziratok és előfizetések **bérmentve** küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

Zsedényi Ede megnyitó beszéde.

(A magyarhoni ágostai ev. egyház egyetemes gyűlésén, okt. 12.)

Tisztelt egyetemes egyházi közgyűlés! Mindenek előtt, bánatos szívem érzelmeitől áthatott szavakban azon súlyos veszteségnek sietek kifejezést adni, mely Székács József a bányai egyházkerület volt superintendense és a budapesti egyház lelkészének kora elhánytával nem csak az illető, de egyetemes egyházunkat érte. Az elhunytnak életében sajátkép főpásztori állása volt azon központ, melyből nemes tevékenységének legnagyobb része kisugárzott, ez volt lényegének azon magva, melyre tehetségének összes rétegei mintegy lerakodtak, ez volt azon oltár, melynek szent tűzétől hevültek s melynek magasan lobogó lángjától nyerték meg világításukat és fényüket erőnyei. Ép oly hű papja volt ő egyházának, mint hű fia hazájának. Mint megtestesült eszmény áll ma az üdvözült alakja ezen egyetemes gyűlés felett, magasan áll a protestáns egyház azon férfiai sorában, kik az egyház szabadságát megvédeni és az elvesztettet visszaküzdeni törekedtek. Míg vallásos érzelem és élet pezsgeni fog magyar protestáns egyházunk kebelében, addig Székács neve is feledhetlen lesz, úgy hiszem tehát, hogy a közgyűlés helyeslésével találkozom, ha azt indítványozom, hogy az elhunyt emlékét jegyzőkönyvileg is megörökítsük.

Egyházunk viszonyai iránt sem közölhetek örövendetes tudósításokat; sőt ellenkezőleg, azon gyász esetet kell jelentenem, hogy az eperjesi kollegiumban létező jogakademia beszünttetett, a vallás- és közoktatásügyi miniszternek azon szabályrendelete folytán, hogy négy évi tanfolyammal és 3 megnevezett szakbeli tanszékkal látandó el. A tiszai egyházkerület 1874-ben ugyan határozottan tiltakozott az evangyeliomi oktatási rendszernek miniszterszabályok általi megmásítása ellen, fel is irt, hogy addig, míg a felsőbb oktatás a törvényhozás által szervezve nem lesz, a protestáns jogtanoda jelenlegi állapotban sér-

tetlenül meghagyassék. Egy évre napoltatott el a rendelet végrehajtása, miután azonban roppant költségeit az egyházkerület nem fedezheté, ez iskolai év kezdetével a jogakadémia bezáratott, ezen egész egyházunkban egyedüli ilyenmü intézet, mely még Thun alatt is fentarthatá magát, de a parlamentáris miniszter alatt, a műveltség előhaladása érdekében, az anynyira kárpótolt kultur-állam nevében eltöröltetett, mert tanácsadói azt hirdetik, hogy felekezeti iskolákban a tanárok kisebb száma miatt a tantárgyakat helyesen felosztani, nem lehet, és hogy ezen kevés tanárok oly csekély fizetéssel láttatnak el, miszerint jobbadán csak készületlen és járatlan tanárookra tehetni szert. Kik ilykép tagadják el a valódi tényeket, oly tegezből lövöldöznek, meinyek nyilai önfejükre pattannak vissza.

Ugyanis, a tantárgyak felosztásának helyességét, a tanárok készütségét és jártasságát egyedül az eredmény igazolhatja. Tessék a kassai állami és az eperjesi felekezeti jogakademiából kikerült tanítványok által letett államvizsgák sikerét tekintetbe venni és ha azt tapasztalják, hogy az eperjesi kollegium azon tanítványai, kik az érettségi vizsgáknál kitüntették magukat, az államvizsgáknál mindig hasonló kitüntetésre tettek szert, ellenben az állami tanodákból kikerült ifjak — iskolai bizonyítványaik dacára — az államvizsgát több esetben kiállani nem bírták — akkor tessék velem együtt azon meggyőződést táplálni, hogy addig, míg az állami tanodák zsibbasztó formákba béközva és a tanszabadság kizárásával csakis bizonyos szabadványokhoz való tanításukat alkalmazva, a tudásnak főfeltételét tanítványaik emlékező és nem ítélő tehetségeiben keresik, azok a közértelmiségnek oly szolgálatot soha nem tehetnek, bár minden évben szaporítsák a tanárok fizetését és számát, mint a protestáns tanodák, melyekből minden gépszerű betanulás, egyszersmind a tanári előadások évenként ismételt gépszerű felolvasása számüzve vannak,

és melyekben a tanárok, a tanszabadság követelményei szerint, saját ítéletük szerint, az autonom egyház, azaz, a protestantizmus értelmisége valamenynyi emberének szabadelvű felügyelete alatt vezetik tanítványait a tudományok megszerzésében. Hogy a nagyobb fizetés iránti vonzalom létezik felekezeti tanároknál is, az természetes, szívesen is adják az egyház hívei, ha lehet; de hol a fizetés szaporítását nem győzik, ott csekélyebb fizetés mellett is megfelelnek a tanárok, legőszintőbb hitrokoni indulatból származó egész erővel, tanítási kötelességüknek. Hiszen, a jeles tanárt nem főleg a fizetés, de azon fogalom buzdítja, melyet hivatása magasztos feladatáról bír.

Egyébiránt, a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur által a gymnasium és reáliskolai oktatásról szóló, a múlt év végével beadott másodrendbeli törvényjavaslat országgyűlési tárgyalása alatt, lesz alkalom egyházunk sérelmeinek előadására, bár ezen javaslat már kimélőbben rendelkezik a vallásfelekezetek által fenntartott középtanodákra nézve, mint a múlt országgyűlésnek benyújtott javaslata; remélem, hogy ezen iskolai sérelmeink terén kedvezőbben fogunk állani, mint ez évben a tanfelügyelőkről szóló szerencsétlen törvényjavaslat tárgyalása alkalmával.

Az utóbbi egyetemes gyűlésből felterjeszteni rendelt feliratok a vallás- és közoktatási miniszter ur elébe terjesztettek, az ezekre leérkezett leiratok az illető jegyzőkönyvi pontoknál fel fognak olvastatni. A pénzügyi bizottság az egyetemes pénztárt Illés Ádám elhunyt pénztárnok után átvevén, azt az új pénztárnok Jakobey József urnak átadta. — A Szunyog-féle csódpörben a legfőbb ítélőszék által hozott ítélet végrehajtásáról szóló külön jelentésből a tisztelt közgyűlés látni fogja, hogy 6000 forintnyi összeg kifizetése után a Zelenay-féle alapítvány másik fele is biztosított. Egyszersmind jelentem, hogy gróf Blankenstein elhunytja után kihirdetett végrendelet nyomán az egyetemes gyűlés rendelkezése alá 6000 forintnyi összeg azon célból bocsáttatott, hogy ezen summa kamataiból egy békés- vagy biharmegyei ágost. hitv. nemes családból származott szegény ifjunak valamely külföldi egyetemen eszközöndő kiképzetésére szükséges költségek fedeztessenek.

A nem létesült közös protestáns főiskolára ágostai evangélikusok által tett alapítványok kiadására nézve, az utolsó egyetemes gyűlés által hozott határozat folytán, a dunamelléki helvét hitv. egyházkerület superintendense Török Pál ural értekezvén,

az legszívesebb készséggel az aláírók neveit közölve egyházunk superintendenseivel, kik azoknak nyilatkozatait közölvén, már most ezen adományok kiszolgáltatása iránt nehézség többé nem forog fenn. — A theologiai akadémiának Pozonyban felállítása ügyében kiküldött bizottságnak jelentése, az egyt. gyűlés határozata szerint, az egyházkerületekkel egész terjedelmében közöltetett, melyek ezen egyetemes gyűlésen nyilatkozataikat beadandják.

Továbbá a Roth-Scheky-féle ösztöndíjak szabályszerűleg kiosztattak és a pénztári számadások pontosan megvizsgáltatván, az ezekre vonatkozó jelentések föl fognak olvastatni, és így jelentésemet befejezvé, eddig a tiszai egyházkerületi gyűlésekben megtartott szokásomat egyházunk mind a négy kerületére kiterjesztve, a népnevelés előmozdítása érdekében 32 felekezeti szegény néptanító segélyezésére 1.600 frtot olykép ajánlok, hogy mindegyik egyházkerületnek 400 forint jutván, az illető esperességeknek mindegyike jutalomra legérdemesebb három néptanítót ajánljon superintendensének, ki aztán azok közül nyolc esperességenként egynek-egynek, vagy mely egyházkerületben nyolcnál több esperesség létezik, az ajánlottak közül nyolc néptanítónak egyenként 50 forintnyi jutalomdíjat f. év november 1-én ki fog osztani. Ezzel a közgyűlést megnyitottanak nyilvánitom.

A kis gyermekek sűrű halálózása okairól.

Hogy Jézus előtt minden népeknél és még ma is a keresztyénségen kívül állóknál a papok nem csak a vallás tárgyával, teendőivel foglalkoztak, de egyebeket elhallgatva, — testi orvosok is voltak, ezt a történelemből, út, táj rajzokból, népismertetésekéből tudjuk. De a keresztyéneknél jelenben nincsen is, nem is volt így — tán némely, a vad népek között működő vagy működött téritők kivételével. — Igaz, hogy a papoknak nálunk is, még ma is van ilyen neve: „lelki atya, lelki orvos“ stb., de ezekről szinte difficile est satyram non scribere. Mi sem vagyunk sem medikusok, sem fizikusok, és még csak khyrurgusok sem, de azért legyen szabad a fenjelzett tárgyról — ha bár nem tartozik is az szakmánk körébe — észrevételeinket közölni annyival inkább, mivel ez a mi terünken is nem csak jeleztetett, de a sepsi egyházmegye által tüzetesen tárgyalatott és annak meggátlása — a múlt évi kerületi gyűlésen tett indítvány következtében — menházak felállítása által vélemeztetett is.

Mi azt hisszük, hogy bármely kórjelenség gyökeres orvoslása csak az ok, a forrás kellő felismerése által lehet. Azért e nagy bajt, e nemcsak felekezeti, de nemzeti csapást is csak az okok, források alapos ismerete és azok beszün-

tetése által tartjuk eloszlatathatónak. Mi e csapás első okának tartjuk — a pusztító járványos betegségek kivételével — a

szülők enerváltságát. Súlyos vádat emeltünk e pár szóban az illetők ellen, elismerjük, de igazolhatni hiszszük. Hogy ezt tehessük, nézzük meg, kiktől származnak és minő kezelésem, növelésem és változáson mennek át a leendő szülők.

Fortes creantur fortibus, ez változhatatlan törvénye a természetnek; de éppen oly változhatatlan törvény az is, hogy a gyengéktől, idő előtt elsatnyult, kiélt testektől hozzájuk hasonlóknak származnak. De ez még csak hagyján. Nem elég, hogy gyenge, erőtelen, számtalan betegség csiráját magával világra hozott test születik a hozzá hasonlótól, mely betegségszirák sokszor már az első napok, hetek, hónapok vagy évek alatt halált okozó nagyságra növekednek; de még magok a szülők is — akaratlanul is — fokozzák azt. De ha szinte valami titkos erő megtartja is az ilyen gyermekeket minő kezelésem, növelésem és változáson mennek át addig, míg ő is szülő lehet? Alig, hogy néhány hetet élt a gyermek, már olyan életrendet folytattnak vele, mely a legerősebb és jobb testű gyermeket is elmecevit. Ugyanis, a szülők egy része azt hiszi, hogy a gyermek-növelés titka a kényesztetésben áll. Azért óvják is a gyermeket mindentől, szabad légtől, szabad mozgástól, melyek pedig a gyenge gyermeknek is épp oly szükségesek, mint a növényeknek és állatoknak. S lesz az ekként kezelt gyermekből üvegházi növény, mely az élet zivatarait, forróságait, hidegeit ki nem tudja állani; lesz penész — virág, mely csak is rejtett, sötét stb. helyeken tud — nem élni — de tengeni. Másik része a szülőknek éppen ellenkezőleg teszen, nem védi, nem óvja a kis gyermeket semmitől, még attól sem, a miről tudhatná, hogy ártani fog. Alig néhány napos, legfőlebb hetős, már viszik, hordozzák mindenüvé, hidegben, melegben, esőben, hóban, csendes és zivataros időben, hogy szokják, erősödjék — mint mondani szokták. — Elviszi az édes anya, alig hogy kitelt a szokásos 40 napja, táncba, fogadóba stb. Hát az étrendje minő a csecsemőnek? Ha sir, nyugtalan valamiért: anélkül, hogy annak az okát kutatnák, melyet sokszor az édes anya saját magában kereshetné, és találhatná meg, abban t. i., hogy egy vagy más ok miatt indulatba jött, felhevült, vagy valami a gyermekre károsan ható eledelt vett magához, mely a gyermeknek a tőle vett tápnedv miatt fájdalmat okoz, mindjárt kész az orvosság: pálinkát neki, hogy ha görcse van, muljon, ha gilisztája van, hulljon. Menjünk tovább. A csecsemőből — az ilyen származás, kezelés után halál áldozataivá lett, rettenetes procent leszámítolása után — gyermek lesz. Ezen a koron is — egy része — túl vergődve, eléri a felserdült, az ifjúkort. És itt milyen életet folytat? Röviden szólva: a legrendetlenebb, kicsapongóbb, elfajult, erkölcstelen életet. A fiak lesznek katonák és hogy ott, minő élet folyik, nem merjük ecsetelni. A lányok — a nép közül — lesznek cselédek. Minők? Tilt a szemérem, elmondani. Tudja mindenki úgy is. Mikor a fiak részint a katonaságból, részint a szolgálatból és az

úgy nevezett világlátásból baza kerülnek, a léányokkal együtt, már az életet megunták, az élvezeteket kimerítették; hoznak magokkal erkölcsi, testi mételet, melylyel megmárgézik az otthon maradtakat is. Ilyen a származása, növelése, növekedése, kezelése a leendő szülőknek. Ilyen volt — kevés kivétellel — a mostani szülőknek is. Csoda-e, azt kérjük, hogy olyan megdöbbenő nagy a kis gyermekek hajlandósága. Imé, ez egyik oka nézetünk szerint és saját észleletünk nyomán a kis gyermekek halandóságának. Másik oka a

szülők könnyelműsége, materialismusa. A házassági szövetség legfontosabb — az egész élet milyenségét elhatározó — esemény. De fájdalom, ezt sok szülők csak szokásnak, testi szövetségnek, üzletnek, az élet tengerén egy nyugalmas kikötőnek stb. tartják. Sőt van elég olyan, ki erre csak azért lépik, hogy szabad legyen. Szabadon vétkezhessék és gondtalanul élhessen. Már pedig a házassági szövetség egyetlen biztos alapja a szeretet. Ez ad erőt az élet terhei hordozására, kötelmei teljesítésére és a gyermek-növelés nagy munkájának még áldozattal is végrehajtására. És mit látunk e tekintetben a legtöbb szülőknél? Könnyelműséget. Az anya alig hogy tul esett a szülés fájdalmán, elfelejtkezik gyermekéről. Ott a dajka, ott a pesztra, ott a gyermek-szoba, lássák ezek mit, tesznek a gyermekkel. A toilletok, elvonják figyelmét gyermekétől. És minő dajka, pesztra, cseléd kezékbe kerül a gyermek? Erről is jobb hallgatni. Az apa, ezt elfoglalja az üzlet, vagy az ipar, vagy a gazdaság, vagy a hivatal. Ez nem ér rá gyermekére vigyázni, azt növelni, kivált az első évek alatt. Azután is másra bizza. Ott az iskola, a tanító, azok dolga, sőt kötelessége a gyermek-növelés — miután elérte az iskola-köteles kort, mert addig az anya dolga ez, ám ő lássa, mit tesz. — Az apa csak a fizetésre érzi magát, ha érzi, kötelezettnek. Az apának elég — úgy mondanak — ha kiszéri a háztartás és növelés költségeit. Ez is egyik fő oka a fenjelzett bajnak. És csoda-e, hogy oly nagy mérvet öltött a kisedek halandósága? Hát nem olvassuk-e naponta, hogy a dajka vigyázatlansága miatt itt egy kis gyermek elgázoltatott, amott egy másik magos helyről le-, vagy vízbe esett, elégett, amott a pesztra egyiket elejtette, másik nyomorékká stb. lett. És mind ezeknek ki és mi az oka első sorban, hanem ha a szülők könnyelműsége, anyagba merülése. Van még egy másik oka is ennek a bajnak és ez:

a szülők tudatlansága és babonája. E földön nincsen semmi, a minek tudását az ember magával hozná a világra. Még az eredendő bünt is másoktól, nevezetesen szülőinktől nemcsak örököljük az átplántálás által, hanem quasi elsajátítjuk a példák, a gyakorlat által. A mit tudunk, azt mind tanulni kell. Az okszerű földmívelést, célszerű gazdaságot, üzletet, ipart, művészetet, hivatalt stb. mind tanulni, még pedig huzamosan kell tanulni. Egyedül az apa és anyaságot, e legfontosabb hivatalt nem tanulja senki, nem tanítja senki. Erre az a közvélemény, hogyha valaki perfcit viginti annos, már kész apa és

anya. Hivatalt, gazdaságot, ipart folytatni, üzletet nyitni, nem engednek annak, ki arra képesitetségét be nem bizonyítja, és szülő lehet bárki, ha in corpore arra alkalmas. Ez az oka, hogy a legtöbb szülő azt sem tudja, miféle fán terem az a gyermek-növelés, hol kezdje azt, miként óvja a gyermeket a bajtól, a betegségtől, vagy ha az jelen van, mit tegyen annak eltávolítására, beszüntetésére. Ez a tudatlanság vezet aztán sok szülőt babonára, hogy t. i. ezt, vagy azt a hókusz-pokusz hajtja végre, aztán nem lesz beteg, vagy pedig meggyógyul gyermeke. Az ilyeneken zsarolnak a kuruzslók, bűbajosok, vizöntők, rosta forgatók s több effélék.

Még több okok is vannak. Ott van a fősvénység, mely sajnálja költeni beteg gyermeke gyógyítására, fizetni valamit tanult orvosnak; ott van a lelketlenség, vagy szivtelenség, mely örvend, ha a gyermek meghal, legalább nem kell gondoskodni róla; ott van a vakhit, az isten-kísértés, mely azt mondja, ha az isten akarja, orvos, orvosság és kúra nélkül is meggyógyítja, ha nem akarja, mindezek dacára is elveszi. Ezek s több ilyenek okai legtöbb esetben — kivéve a járványos betegségeket — a kisdedek sűrű halálzásának. Egy sötét képet rajzoltunk, a kire nem szolgál, ne vegye magára; a kire talál, okuljon belőle: vajha minél kevesebbekre illenek és ezek is tanulnának.

A jelzett okok beszüntetése meggátolná — nézetünk szerint — a kisdedek sűrű halálzását is. Azért evégre a célszerű növelés, szoros fegyelem a polgári és katonai közigazgatás részéről a leghatályosabb eszközök lennének. A mi e tárgyra vonatkozó indítványban foglalt menházat illeti, arra nézve szerény véleményünk ez: állítasson fel minden egyházközségben az iskolában, a tanító és neje felügyelete alatt a nyári időszakban. Egy vagy más öreg aszszony erre nem alkalmas, de nem is célszerű. Oda olyan kell, ki a sok gyermek ügyelésére szokva is, képezve is van, részint a tanulás, részint a gyakorlás által. És a tanítónak — azt hisszük — beléegyezését ki lehetne nyerni azzal, hogy az olyan szülők, kiknek gyermekére vagy gyermekeire felügyel, a tanító mezei dolgait, melyek őt otthonról elvonnák, végezzék el. Ez által nem csak gondos, alkalmas, felügyelőt és az iskolában s annak udvarán célszerű kész helyiséget lehetne nyerni, hanem egy más — a jövődőt tekintve — üdvös célt is el lehetne ezzel érni, t. i. a gyermek már kisded korában hozzá szoknék az iskolához s tán — az óvodák példája szerint — a tanuláshoz is.

egy marosi ref. pap.

TÁRCA.

Emlékbeszéd gr. Teleki Domokos felett.

Mentovich Ferencotól.

Folytatása és vége.)

Az oktan állatot belső ösztöne vezérli fájának fenntartására, érdekei védelmére, az ember ez irányban is öntudatosan cselekedhetik; kétszeresen buzdíthatja őt e tekintetben, hogy ez által a siron túli életet is biztosíthatja magának. Az újabb természettan bebizonyította: hogy a természeti erők nem enyésznek el, csak átmennek egymásba; tökéletesen igaz ez a szellemi erőkről is. Az a hatás, a melyet valaki erőnye, jelleme és szellemi ereje által előidézni képes volt, halál után is túléli az egyént. Mint mikor a tenger síma tükörébe egy követ dobunk, az a kő csakhamar alámerül, már rég a fenék iszapjában hever, de a hullámkarika, melyet támasztott fölötte, mind tovább-tovább terjeszti gyűrűjét, újabb hullámokat hoz mozgásba s beleütközvén az útjában álló sziklába, zengő hangokat ébreszt. Így az egyén is sírba roskad, de hamvai felett kisebb és nagyobb gyűrűkben folytatja útját az a hatás, melyet szellemi erejével ébresztett. A „Marseillaise“ és „Szózat“ dalnoka ott pihen a föld mélyében, de a hatás, melyet lángszellemük erejével előidézték, még sok keblet fog tettekre ébreszteni. A bölcs ott pihen a sír éjjelében, az utódok még porainak nyughelyét sem tudják megmutatni de az igazság, melyet lángszellemével napfényre hozott, ott ragyog az emberiség oceanján, mint egy fénytorny, világosságot szórva a késő nemzedék útjára.

Ez a halhatatlanság nem ábránd, nem kétes remény, de valóság, melynek igaz voltát senki sem képes elvitatni.

És már, hogy tárgyunkra térjünk, e halhatatlanság közé tartozik a mi tiszteletünk tárgya, gróf Teleky Domokos is. Ő már kora ifúsága óta ily értelemben fogta fel az ember földi rendeltetését. Hazájának, nemzetének élni, fájának javára szentelni életét, tevékenységét, ez volt zászlójára fölírva.

Mint gyenge gyermeket főrangú szülő a nagy-enyedi Bethlen-tanodában, közoskolában nevelték, nem részesítették házi magános nevelésben, a mint ez azon időben a főrangú házaknál szokásban volt. És ez nagy befolyással lehetett szellemének teljes kifejlődésére. Hiszen, az iskola kicsiben a nagy közéletet képviseli, a hól épen úgy megvannak kicsiben a vágyak, remények, szenvedélyek, viszályok, a melyek küzdelmében biztosabb kifejlődést nyerhet a gyermeki szellem. A természettől gyengén alkotott gyermeknek sokat kellett az iskolában küzdenie. Kortársai hátrahagyták róla, hogy nem könnyen tanult; de a szellemi adomány hiányát vaszörgalommal és kitartással pótolta, éjeken virasztva, tanult, hogy pályatársaitól el ne maradjon; e kitartásnak aztán megvolt az eredménye, hogy a mit megtanult és átértett, az az övé volt. E rendkívüli szörgalommal és ismeretekkel gazdagodottan, tanulmányai beveződése után, a politikai közpályára lépett. Wesselényi, Szász Károly és gróf Bethlen János vezérsége alatt végezte, úgy szólva, inasi éveit, ezen férfiak hazafiui példája és útmutatása folytán lett maga is

mesterré, a tőlük nyert szabadelvű irányt élte fogytáig megtartván és követvén.

Később minden nagyobb hazafi vállalatnál, mint elsőrangú munkást, vagy mint vezért látjuk őt szerepelni.

A mint terjedelmes birtokainak önálló urává lett, azonnal azok jó karba helyeztetésére és jövedelmzésére fordította fő gondját, jól tudván, hogy a szellemi törekvésnek csak akkor van igazi sikere, ha anyagi erő által is támogatattatik.

Senki sem szolgálta nemzetét, a közügyet tettel, szóval és tóllal hivebben, mint ő. Jelentékeny vagyonát és jövedelmeit nem azért szaporította, hogy azokat saját élvezre elpazarolja, hanem övéi és a közügy boldogítására fordítá. Beszéli róla, hogy midőn egy barátja megszólitotta volna: miért nem élvez drágább szivarokat, azt felelte, hogy nincs rá pénze; de ha a közügy, vagy valamely intézmény anyagi segélyére szorult, készen volt ezeket áldozni tárcájából.

Mint tagja majdnem minden országgyűlésnek ez utóbbi kivételével, melyben rongált egészsége miatt nem vehetett részt — feltűnt, mint szónok is. Szónoklatai nem hasonlítottak ékes virágokból öszszeszedett bokrétaéhoz, melyen örömmel kéjlel a szem: egyszerű, igénytelen kalász volt az, mely arany színű ép magvakat tartalmaz; épen azért beszédei élénk figyelemnek voltak tárgyai.

Írói tevékenysége leginkább a politikai irodalomban szerzett magának tért. Számos vezérekkeket írt a hazai lapokban, melyek nem annyira stilistikai tekintetben, mint magvas tartalmukért voltak a figyelem tárgyai.

Történelmi dolgozatai, monographiái nem annyira az előadás szépségére voltak kedvesek az olvasó előtt, mint inkább az igazságért, melyet hirdetni akart, a hűségért, mely azoknak fő érdemét képezte.

De nem lehet szándékomban, részletesen felszámolni mindazon jótéteményeket, melyekkel fiatal jó reményű ifjakat elhalmozott, életre való s közhasznú intézeteket fölsegített, életrajzírójának fog ez tisztében állani, ki nem fogja elmélni, mindazokat részletesen tudomására juttatni a tettein okuló kész nemzedéknek. Ugyanez el fogja mondani, hogyan méltányolták hazafi és tudományos érdemeit hazai intézeteink, s ezek közt első sorban magyar akadémiánk, a midőn megválasztotta őt elsőbb igazgató, későbbre pedig tiszteletbeli tagjának, statusunk, a midőn az főgondnoka sorába emelte.

De nem mellőzhetem elmondani, mily kiváló pártfogója és Maecenása volt tanintézetünknek. Azon időben, a midőn minden nomű ügyeinket Bécsből intézték, a mikor még szellemi életünkre is német bélyeget kívántak sütni: tanintézetünket, — mert nem volt a kívánt tanerőkkel ellátva s taneszközökkel fölserelve — a bezáratás veszedelme fenyegette. Örökös emlékü lesz iskolánk történetében, hogy e csapást a gyengék igyekeztek iskolánkról elfordítani. A szomszédos ref. egyházmegyék papjai és iskolatanítói vállalták magukra, hogy évi önkényes adományukkal kirántsák iskolánkat a fenyegető bajból. Hogy ezen önkényes megrovásnak iskolánkra nézve annál nagyobb eredménye legyen, a nemes gróf közhírré tette, hogy ő is hozzá járul az iskola szükségéi

fősegélyezésére, még pedig azon mérvben, a melyet az önkényes adományok eredményezni fognak; kijelentette, hogy a begyülemdő öszszeg tízed részével fog az iskola szükségéhez járúlni; ha millióra emelkednék a segélyezési öszszeg, ő százezzerrel fogja az adományokat szaporítani. E lelkes buzditásnak és ígéretnek megvolt az az eredménye, hogy ötvenezer önkényes adomány gyűlt öszsze a papirosan; papirosan, mondom, mert annak igen nagy része nem lön befizetve. Hanem a nemes gróf azért megtartotta szavát s ötezer forinttal lépett a felségélyező sorába, mely öszszeg készpénzben lett befizetve, nagyot lendített iskolánk anyagi viszonyain.

Nem mellőzhetem, hogy mint főgondnoka tanintézetünknek, mekkora buzgósággal, mily végtelen jó indulattal viseltetett iskolánk minden ügyei iránt. Mint örült, ha valami jót hallott e tanintézetéről, hogyan komolyodott el, ha bármi tekintetben nem kedvező dolgokról értesült. Az előjárósági gyűléseken, nemcsak a nagyobb érdekű dolgokat, de a kisebbszerűeket is hogyan hánytá és vetette meg, hogyan világította meg azokat minden oldalról, hogy alapos meggyőződést szerezhessen az illető tárgyból. Tudta és érezte, hogy e tanintézet a jövő melegágya, melyben az erény, a szabadság és hazafiság plántái nyernek kifejlődést. Ő főgondnoksága alatt mindent megtett a végre, hogy e melegágyat ne érje dér, ne bántalmazza hamuféreg, de csemetéi épen, szabadon nőjjenek, erősödjenek.

Ifu barátim, e tanintézet lelkes növendékei, ti nem tudjátok, hogy ez év májusának első napja, melyben ünnepet ül a természet, melyben fű, fa, virág az öröm, a vidámság köntösét ölti magára, mekkora gyászt hozott iskolánkra, a mikor is örök álmra húnnya szemeit az, a ki ez intézetnek jóltevője, bölcs tanácsadója és szerető édesatyja volt! Enyhítsétek a vesztesség fájdalmát az által, hogy rövid vonásokban vázolt képét, mint egy hív photographiát, szivetekbe rejtitek, s éltetek folyamán vezérlő példány gyanánt állítjátok fel magatok előtt; jellemben, szorgalomban, kitartásban őt követni és utánozni, szent fogadást tesztek.

És most, hozzád szólok megdicsőült jóltevőnk elköltözött szelleme. A te érdemeid meszsze kimagasló árnyékos fát képeznek, melynek árnyékában nem csak mi, de a késő nemzedék is üdvös enyhületet találand, melynek gyümölcsei, hosszu, talán örök időken keresztül gazdag adományúl ékeskednek a haza oltárán. Fogadd hálánk és tiszteletünk érzetétől sugalmazott következő felsohajtásunkat:

Midőn meggyűjtjuk sirhalmod felett
Szövetnékét a hű emlékezésnek,
Nem háborítani jöttünk álmodat;
Hiszen, ki anynyi munkát végezett,
Ki életében anynyt fáradozott:
Az érdemes rá, hogy békén pihenjen.
Tanúlni jöttünk hamvadó porodhoz,
A képzelet gyórs röptü csólnakán
Befutjuk életed szép folyamat,
Melynek virág borítja partjait
S arany fővennyel van bevonva medre
S fölstedjük onnan üdvös tanuságul
Mindazt, mi szép, igaz, jó és nemes.

Te megtanítasz, hogy gazdag nem az,
 Ki aranyat gyűjt és halmoz rakásra,
 Hogy benne titkon kéjt, gyönyört találjon;
 Dús gazdag az, ki elme-kincseket gyűjt,
 Szívét hő érzelmekkel tölti meg
 S mindezt szétosztogatja pazarúl.
 Az ily pazarlás a legszebb erény!
 És megtanuljuk a te életedből:
 Hogy nem az élvez, a ki éjeit
 Dözsölve tölti bűnös orgiákban;
 Az élvez igazán, ki jót cselekszik,
 Ki fölségélyzi a gyámoltalant,
 S a nyomorútnak könyeit letörli;
 Az élvez igazán, kinek szívében
 A részvét drága gyöngye megterom.
 Es megtanuljuk példádából, hogy az,
 Ki embertársának javát akarja,
 Nem arra vágyik, hogy szemét bekösse,
 De fényes fátylát lobogtat előtte,
 Hogy tisztán lásson életútain,
 S az éji rémek meszsze tűnjenek.
 A szellem olyan, mint a rét virága,
 Elsantyúl halványnyá lesz a sötétben:
 Szépségét, színét csak úgy fejti ki,
 Ha fényben, napvilágban fürdhetik,
 A szellem tápláléka napsugár.
 Ily tanúsággal térünk meg sírodtól.
 Oh áldva légyen szenderő porod!

A jelenések könyve.

(Folytatása és vége.)

A tizenegyedik fejezetben specialis jóslat van a zsidó nép számára. Már keringettek a római keselyük a megszállott Jeruzsálem felett; a volt a főkérdés, mi leend a zsidónép sorsa? Dacára a nagy veszélynek, folyt az ellenségeskedés a keresztyének ellen. A látnok kezébe egy mérő nád adatik, hogy megmérné a templomot, az oltárt az imádkozókkal egyetemben, de a pitvart ki kell hagynia, mert az a pogányoknak adatott, kik a szent várost 42 hónapig tapodják. Hihetőleg, a város elpusztításánál lévő pogányok és isten népe vannak e képben rajzolva.

A város elpusztításához köti János, épen mint Pál a Rom. 11. fejezetben az ó-szövetségi nép megtérését, a 42 hónap, vagy 1260 nap symbolikus, szerencsétlen idő megfelel a Dániel-féle 3 $\frac{1}{2}$ évnél, ekkor kell elkövetkezni a bűjtnak és megtérésnek. Ez alatt isten hatalmas predikátorokat küld Ilyés és Mózes képében, kik midőn elvégzik az őik bizonyosság-tételüket, a mélységből feljött fenevad megöli őket; de az ur újra föltámaszsa őket és égbe viszi. Itt újabb szerencsétlenségek következnek az Izraelre, minek következtében némelyek megtérnek. Izraelnek ezen csapásai — mint a mélységből feljött állatok is mutatják — a pogány népekkel is közösek; a három jaj másodika, kétségen kívül, a pogány népet illeti (15. fej.) Most következik a hetedik és utolsó trómbita-szó, mely jelenti isten országa győzelmét a pogányság felett; az ítélet élőknek és holtaknak jelentetik.

De mielőtt a győzelem leiratnék, a látnok egy pillantást vet a földön egymás ellen küzdő két nagy hatalomra, isten országára és a világi hatalomra, Krisztusra és Antikrisztusra. A 12-ik fejezetben isten országa egy aszszony

képében lépik fel, (a katholicismus szüz Máriát magát érti alatta.) Az aszszony vajudik a szülés kinjai között, öltözete a nap, zsámolya a hold s feje körül csillagok vannak, mint valami koszorú.

Ellene küzd egy rettenetes sárkány, hét fejjel és 10 szarvval; farkával a csillagok egy hetedét magával hurcolja; ez a világ és a föld minden országainak fejedelme, kihez a bukott angyalok csatlakoztak. A sárkány a születendő fiura vár, hogy elnyelje; Isten országa már a testamentomi váradalmak szerint is épen ideje korán hozza meg a megváltót a világot uraló gonosz ellen. Épen azon pilanatban, melyben a sárkány elnyelni készül az ujonnan születettet, a földre vettetik, hol Mihály angyal ötlet egy csatában legyőzi, ez a szabadság égi processussa. Kristus születése előtt a gonosz is ott ült az ég zsámolyánál, vádolva az embereket éjjel és nappal az isten előtt; most azonban a bűnök hatalma megtörve, megsemmisülve Isten előtt. De a földön még hatalma nagy és rettenetes, mert tudja, hogy kevés ideje van. Haragjában egészen a messiást szült aszszony ellen fordul, ki a pusztába menekül; azután a sárkány az ő magvából valók ellen harcol, de az egyházon nem tud diadalt venni, habár egyeseket folytonosan üldöz.

Hogy a sárkány a földön hatalmát megállapíthassa, egy törzképet, az Antikristust állítja Krisztus ellen, ki a mélységből jön fel. Ez egy szörny 10 szarvval, 7 fejjel, szarvain 7 korona, fején pedig a káromlásnak neve. Fejeinek egyike halálosan megvala sebesítve, de az ő sebe meggyógyították. E kép jelképezi a római birodalmat azon stadiumában, midőn a holtak vélt Nerót újból viszszatérni hitték a sátán műve által. A látnok úgy festi e szörnyet, mint általános rémület tárgyát, kinek isten megengedte, hogy a szenteket megölje s ki oly hatalmat vív ki magának, hogy isten gyanánt imádtatik. Ismét más szörny jön fel a földből két fejjel és a bárányéhoz hasonló szarvakkal; ez a hamis próphétákat jelképezi, kik a varázslatban jártasok voltak, s kik oly nagy szerepet vittek az ó-kor utolsó felében. E két fejű szörny mindent elkövet, hogy amaz első, isten gyanánt imádtassék, követőik megbélyegeztetnek, hogy valaki e bélyeget nem hordja, a társadalomból kihányassék. Ilyen vonásokkal rajzolja a látnok a végső idők zavarát; midőn a gonoszság tetőpontra hág; de mindez azért történik, hogy a hívők hite a legnagyobb és nehezebb próbára tétessék. „A kinek füle van a hallásra, hallja; ha valaki fogságba viszen mást, ő is fogságba megyen; ha valaki fegyverrel megöli mást, neki is fegyverrel kell megöletnie; itt tetszik meg a szenteknek hitek és békességes türesek.“ A tizenharmadik fejezetben rajzolt sötét képpel szemben a 14-dikben egy vigasztalót állit. E kép a Sion hegyén álló bárány és körülte 144 ezeren a választottak, kik homlokukon hordják az atya nevét, győzelmi éneket énekelnek, menten minden romlottságtól.

Egy angyal hozza az örök evangeliumot, az ég közepén nagy fenszóval híván mindeneiket a megtérésre, az utolsó órára. A második angyal Babylon leomlását jelenti. A harmadik azt mondja, hogy ama szörny imádói az örök kárhozatot vonják magukra. Ezek után az ég fellegein jön az emberfia és egy angyal nagy fenszóval kiált: „Indítsd a

te sarlódat, mert az aratásra való gabona megszáradt; bocsásd a te szőlőszedő késedet, a föld gerezdei tulérettek!" A kép utolsó felében a világ ítélet úgy van ábrázolva, mint isten haragjának nagy kádja, (vesd ő. Ézs 63. fej.) melyből a városon keresztül vér foly, oly sok, hogy egész a lovak zablájáig ér.

És most a szerző a hét utolsó csapásra tér. Hét angyal kitölti az isten haragjának poharát a földre; de a győzelmek, mint hajdan az Izrael fiai, a verestenger túlsó partján dicsően zengnek az istennek és a báránynak. Az első pohár kiöntésénél az istenteleneken ártalmas sebek támadnak; a második harag-pohár a tengerbe öntetik és a tenger olyan lesz, mint az aludt vér, melyben minden élő állat meghal; a harmadik a folyamokra és patakokra öntetik és változnak azok vérré. Isten igaz és nem engedi a vérszomjasoknak vért inni. A negyedik pohár a napra öntetik, hogy az emberek a hévség által gyötörődjenek. Az ötödik a vadállat tronjára öntetik és birodalma setétséggé változik; a hatodik az Eufratesre, hogy az kiszáradjon és megmérhetlen sergekkel kelet királyai a vadállathoz csatlakozhassanak. A hetedik angyal a levegőre önti poharát, és lőn borzasztó vihar, földrengés olyan, minő soha sem volt, a nagy város három részre szakad, az úr megemlékszik Babylonról és ad innia a haragnak poharából. E csapások sokban hasonlítanak az egyiptomiakhoz, melyekkel isten Faraót sújtá, de a hatodik egészen más földulatot vesz, az Eufratesen át vonulandó sereg a Parthusokhoz menekült Nero visszatarátását jelenti, ki zsarnoki művét ismét felujítani akará Rómában. A rettenetes vihar és földindulás jelenti a nagy katasztrófát, melyen át kelle monnie a világ-városnak saját császára alatt.

A látnok a legközelebbi két fejezetben a világitélet ezen első aktusánál marad. A 17-dik fejezetben — mint azt előre megmondotta — a mystikus Babylont hagyja elenyészni; a 18-ikban a földi panaszdal és a menynevei győzelmi ének hangzanak föl. A 19-ikben öröm-ének az égből Babylon eleste fölött, a bárány menynevezője és a Kristus földi győzelme iratik le. A világitélet első felvonása után következik a második, Rómának elpusztítása, midőn az hatalma tetőpontján áll. A megnyilatkozott menynevei kapun fehér lovon jön egy lovag; neve: hévség és igazság, ki igazán itél. Az ő szemei olyanok, mint a tűznek lángi, fején sok korona, nevét senki sem tudja más, csak ő maga; az ő neve: isten igéje. Menynevei sereggel vonul ő a győzelemre; két élű éles fegyver — az ellentállhatatlan isteni szó — jön ki szájából, és egy angyal hívja össze az égi madarakat azoknak hullájára, kik a lovaggal újra harcolni akarnak. A fenevad és a földnek minden királyai vonulnak ellene sergekkel; de mind hasztalan, mert megöletnek minden ő sergek az ő szájának lchellete által. A szörny és próféta égő kénköves tengerbe vetetnek, mint hajdan Zsodoma, és ezeknek veszedelme jelenti Kristus ezer éves uralmának kezdetét. A sátán ezer évre megkötve a mélységbe vettetik; a vértanúk, kik mind a végig ellent álltak a fenevadnak, feltámadnak a halálból és a hívők uralkodnak a Kristussal ezer évig. Az apokalypsis ezen rajza nagyon sok fantastikus gondolatra adott alkalmat, a reformáció korszakában a kath. egyház úgy vélekedett, hogy most telyesedik be eme jánosi jóslat. Es ime, mint nyilván áll előttünk, hogy e jóslat nem volt egyéb, mint sejtelme annak, hogy a világ-történelemben Kristus egyháza győzni fog a pogányságon.

A látnok kevés szavakban siet tova az ezredéves uralom felett; ez még nem a tökéletes isten országa, ez

csak átmeneti korszak. Még a gonosz csak lekötve, de megemléskelve nincs. Ezer év után újra elszabadul a sátán, elhozza Gogot és Magogot, kik a föld szélein lévő nemzeteket összegyűjtve körül fogják a szentek táborát. De a sátán ellen maga az ur száll sikra, tűz jön alá az égből és megemléskelve a támadó serget, a sátán is kénköves tűzbe vettetik, a többiekkel együtt az örök halálra. Ezekután isten maga tesz törvényt, a halottak tronja elé lépnek és elveszik kezéből jutalmukat, az örök életet, avagy az örök halált. A világ-ítélet úgy van leírva, mint az igazság diadalma a rossz felett, mint a bűn és véték, ördög és halál legyőzése, mint új ég és föld; a tiszta, szent, tökéletes isten országa lép elő. Ezen ország középpontja az istennel kibékült emberiség, mely megszentelődve, a hason eredetű isten fiának gyülekezetévé „menynei Jeruzsálemmé" alakult, mely mint egy felékesített menyaszszony jött alá az égből a bárány számára. Leírja a látnok a menynei Jeruzsálemet, mint tökéletes isten városát, falai egyenlő magasságban voltak építve a világ négy fő tálya felé irányulva 12 drága kőből való kapuval, melyeken a 12 apostól neve diszelvegett. Az élet vize folyt keresztül a városban, partjain az élet fáival, melyek az év minden szakában gyümölcsökkel rakvák. Nem volt éjszaka e városban, nem volt napra szükség, mert az ur maga fényelt; templom sem volt benne, mert a báránynak gyülekezetében nincs szükség külső isteni tisztelet-alakra, „mert a mindenható ur isten annak temploma és a bárány (21, 22.) Azért szól így egy hang a menyneveiből: „Ime, istennek hajléka, ő az emberek között van és közöttetek lakozik és ők épein lesznek és az isten az ő istenek ő velek lesznek. És az isten eltöröl minden könyhullatást az ő szemeikről, a halál többé nem lesznek sem szenvedés, sem sírás, sem fájdalom, mert az első elmúltak. (21. 3—4.) Mig a föld áll és ember él, oly magasztos és fölségest nem fog mondhatni senki, mint János jelenetei zár soraiban.

Hogy minő benyomást tett e futólagos vázlat az olvasóra, nem tudom, mert lehetetlen e könyv szépségeit egy értekezés szűk keretében kimeríteni. Annyi bizonyos, hogy ha az ember az apokalypsis mint költeményt tekinti is, mint az őskeresztység eposzát, reményeinek költői felfogását: úgy azt a legjelesebb terméknek kell állítania, mit valaha a költészet ily nemből felmutatott. Mily csudálatos a könyvek sorsa! Egy mű, mely némely vonásaiban az apokalypsishez hasonló, Dante nagy theologiai tankölteménye, dacára sötét, nehezen érthető allegorikus formáinak, dacára idegenszerű, középkori skholastikus világ-nézetének, bámulva csudálva van; mig az apokalypsis, mely erőteljes biblia nyelven egy keresztényen próféta világ-nézetét tárja előnkbe, pórba rejtett drága kő. Kortársaink bámulnak — és jogosan is — a pogány Edda világ elenyészését leíró költeményén; a bibliai végítélet dalát olvassák, de nem értik.

E könyv költői szépsége azonban csak külső meze a prophetai igazságnak. Csakugyan, mint kezdetben is mondtam, az isteni igazság a költészet leple alatt foglaltatik e könyvben. A mit Jánosi a lángelkű látnok, a napjaiban elkezdődött harcról isten országa és a gonosz hatalma között főlemlit, az csak kezdete volt azon harcnak, mely évezredekön keresztül hatol, s mely a Kristus diadalát biztos kilátásba helyezi. Azon nagy igazság van kimondva e könyvben, hogy a gonosz minél fennebb emelkedik, annál inkább közeledik az örvényhez, melyben sirját leli; mig a menynevei örök igazság testet ölt magára. Erről kezeskedik nekünk az, ki aláhozta a menynevet a földre, ki a bűnt és halált megtörte, ki az „a és w, az első és utolsó és az örökkön élő."

Beyschlag W. felolvasása után.

Farkas Károly.

VIDÉKI ÉLET.

Zilah, okt. 10. 1876.

A zilahi ev. ref. főtanoda is — alkalmazkodva a helyi körülményekhez — szentelt egy órát a néhai gróf Teleki Domokos gyász-ünnepélye megtartására. Ki ez ünnepélyen jelen volt s kinek szive a protestantismus és a magyar nemzetiség iránt fogékonysággal bír, lehetetlen, hogy meg ne indult volna, akkor, midőn láttá hazánk, egyházkerületének egyik távol eső főtanodájában a jobbára ref. ifjúságot összegyűlni azon falak közé, a melyeket az áldozatkészség, a határtalan nemzet és vallás-szeretet alapított és ápolt az idők mostoha viszonyai között és fentart jelenben is, éles eszű s lankadatlan ügybuzgóságú férfiak vezetése alatt.

Ha egy futó pillantást vetünk e tanoda volt növénydekeire, minden kételkedés nélkül elmondhatjuk, hogy fenállása óta mindig megfelelt azon kívánalmaknak — az anyagiakkal való folytonos küzdés dacára is — a melyeket a kor gymnasiális oktatásunktól, növelésunktől követelt és követel. Állításunkat csalhatatlanul igazolja azon ünnepély is, a melyet a feledhetetlen érdemű néhai gróf Teleki Domokos emlékére rendezett a ref. főtanoda. Mely ünnepélyt az általunk nagyra becsült e. prot. közlönyben óhajtanám a távolban lévő érdekelteknek tudomására hozni a n. t. szerkesztő úr lekötendő engedelmével.

Folyó hó első napján d. e. 11 órakor, a ref. főtanoda ifjúságát példás rendben látjuk az iskola nagy termébe összegyűlni, kísérve a tanári és tanítói kartól. Miután a tanodához tartozókkal, nemkülönbén a város intelligenciájával az ünnepély megtartására kijelölt helyiség zsúfolásig megtelt s a szokott ünnepélyes csend beállott, az iskola jól szervezett énekara, kitűnő zene és ének tanár t. Marósi Sámuel ur vezetése mellett egy igen sikerült gyász-dalt adott elő, a melynek végeztével r. tanár t. Török István ur vonzó alakja magaslott ki a szószezből s szivből jövő szép imájával istentől erőt, kitartást kért azon fájdalom elhordozására, a melyet a nemes gróf halála okozott nem csak vér szerint való rokonainak, hanem az egész ev. ref. egyházkerületnek, nemzetnek és hazának. Az imának végeztével miután a fennevezett énekara nagy készséggel még egy gyász dalt elénekelt s tanár dr. Elekes Victor megnyerő alakját láttuk a szószebre mély meghatottsággal felemelkedni, ki nagy gondal, sok és mély tanulmányal szerkesztett, és szóközi hévvel előadott emlékbeszédében élénk, találó színekkel ecsetelte a nemes gróf élettörténetét, hazafias irányú politikai és egyházi működéseit, dicsőséges és magasztos áldozat-készségét s tiszta indokból származott irodalmi munkásságát, s végül pedig, a folytonosan feszült figyelemmel hallgató közönségnek azt kötö lelkére, hogy a nemes gróf iránt való háláját semmivel sem fejezheti ki méltóbban, mintha magasztos alakját követni, soha meg nem szűnik.

Hogyha a zilahi ref. főtanoda enynyire megfelel hivatásának — miről ez ünnepély elég világosan tanuskodik — akkor nem csodálkozhatunk, hogy huzamos éveken keresztül mindig pártfogásban részesült s részesül jelenben is. A melyért a legmelegebben üdvözlünk minden olyan pártfogót, ki akár anyagi, akár szellemi téren a nemzet és protestantismus érdekének előmozdításáért küzd és fáradozik. De nem tehetjük továbbá, hogy köszönetet ne mondjunk, mind az iskolai előjárásnak, mind pedig az ünnepélyen szereplő tanár uraknak azon buzgalmukért, melyel a nemes gróf

iránti kegyeletből származó gyász-ünnepélynek mind hatályosságát emelték, mind pedig imájukkal s tanulságos szonoklatukkal a fiatal nemzedéket nemes törekvésre, kitartó munkásságra, vallásos és nemzeties irányú haladásra ösztönözték.

Adja az isten, hogy az az ifjúság, a mely méltó érdekeltséget tudott tanúsítani a fen leirt gyász-ünnepélyen, az élet bármely körülményei között találja fel mindazt, a mi nemest, jót és a közügy iránt hasznost szive kíván és óhajt.

y.f.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Zsedényi Edének, az ágost. hitv. egyetemes főgondnokának beszédét közöljük lapunk mai számának élén. Nincsenek ugyan benne korszakot alkotó eszmék letéve; de megvan benne az, mit Zsedényinél már megszoktunk: oppozicio a kormány ellen és oly áldozat-készség, milyennel egy egyházkerület sem dicsekedhetik. Ez utolsóért elnézhetjük az elsőt anynyival inkább, mert ma már mindenki megjött amaz igazsághoz, hogy kormányunk hazafiaságában nem kételkedhetünk még akkor sem, ha erősebb rendszabályokhoz nyul; s az eperjesi kollegium jogakademiájának bezárása előttünk legalább nem jogcim arra, hogy Trefortot szidjuk azért, mert a luth. atyafiak nem tettek eleget ama követelményeknek, melyeken kell nyugodni egy ily intézetnek. Zsedényiben tiszteljük a vélemény függetlenségét és az áldozatkészséget; de hiszszük, hogy oly ellenség ellen harcol ez idő szerint, mely nem létezik.

— Ugyancsak okt. 12-én kezdődőleg tartotta meg a dunamelléki ref. egyházkerület is közgyűlését, melynek elég fontos tárgyai közül kiemeljük a minket is érdeklő énekes-könyvre vonatkozó pontot, melyre nézve egészen máskint járnak el, mint nálunk azzal a híres nagy bizottsággal, mely hivatva lesz zsolnárt teremteni. Ott „az énekes könyvek reformja végett kiküldött bizottság előterjesztette nagy s osztatlan tetszéssel fogadott jelentését, melyet Szász Károly és Baksay Sándor ismert költők dolgoztak ki. Ezen jelentés főelvek gyanánt állította föl: 1. Hogy a lehetőleg conservativ irányban kell reformálás. 2. Az új énekes könyveket eleinte csak az iskolákba hozzák be. Ezen elvek alapján a zsolnárok nagy részét meghagyják s csak egyes verseket hagynak ki s a többieket lehetőleg csak módosítják, míg a „dicséreték“ közül sokat egészen újból dolgoznak ki, sőt a ker, hiltan s erkölcsstan fogalmainak megfelelőleg újakat is készítenek. A bizottság mintegy 126 dallamot tart meg, új dallam fölvetését nem terveli. A dallamok revideálására Bartalus, Kármán s Oláh Károly bizottsági tagok, a szövegre Kovács Albert, Gyulay Pál s Dömötör János kérték föl. A bizottság ezenkívül egy évi időt kér elmunkálatai teljes befejezésére. A közgyűlés Lónyay Menyhérttel élén köszönetet szavaz a bizottságnak, elrendeli, hogy ezen munkát a jegyzőkönyvbe vétessék s külön is kinyomatva, terjesztessék. Magára a dolog érdemére nézve a bizottság indítványait elfogadja s azok végrehajtásával őket bizza meg.“ Ez egy kissé máskint hangzik, mint a mi eljárásunk. — Kuriosum gyanánt megemlítjük még, hogy a költség-vetés szerint, Török Pál püs pöki fizetése 1,200 frt. Ez elég szerény kis összeg még a szegény erdélyi egyházkerület viszonyaihoz hasonlítva is. — Továbbá, kimondotta a közgyűlés, hogy hivatalosan csatlakozik a Gusztáv-Adolf-egyletnek, mely már évek óta sok magyar községet is segít; nem különben, hogy képviseltetni fogja magát az edinburgi presbiterialis zsinaton, stb.

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdásznál az ev. ref. főtanoda betűivel Kolozsvárt.

Mai számunkhoz van mellékelve az „Erd. ev. ref. egyházker. egyház-jogának“ 28. ive.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

VI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, OCTOBER 26. 1876.

304—43. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — **Előfizetési** ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. **Szerkesztőségi** iroda -- nová a kéziratok és előfizetések **bérmentve** küldendő: külmagyarca, 9 sz. —

Pap és hallgató.

E két szóról — ha kellően definiálni és illusztrálni akarnók — jókora vastagságu könyvet, vagy legalább füzetet lehetne írni. E két szó két különböző fogalom. Az emberiségnek két különböző — a katolikusoknál éppen külön is álló — osztályát jelöli. Az elsőt — Krisztus előtt — minden népeknél a szentség bűvös és a tisztelet ragyogó nimbusa környezte méltatlanul. Az utóbbit a buzgoság — Jézus előtt igaz, hogy a vakbuzgoság — és az áldozat készség jelezte a vallás és annak szükségletei szolgái irányában. A hallgatók buzgosága Krisztus és az apostolok által megtisztítva, megszentelve, áldozatkészsége megnemesítve, a szeretet melegétől áthatva, boldogságot árasztva ragyogott mint jóltevő nap a keresztyénség élet-egén az első századokban és a reformatio idejében is szinte korunkig; sőt korunkban is egyes ragyogó fényű példákkal találkozhatni; de általában véve, ezzel nem dicsekedhetni. Az első már ma szinte mind csupa kötelesség — jogon alapuló — jog nélkül; az utóbbi szinte mind csupa jog — kötelességen alapuló — kötelesség nélkül, legalább nálunk protestánsoknál és különösen erdélyi reformatusoknál. Az első a megtestesült béketűrés, szolgálatkészség kell hogy legyen utóbbi irányában, míg az utóbbi nem is hiszi magát kötelezettnek semmire az előbbi irányában. Így még in infinitum lehetne folytatni a comparációt e pár szónál. De mellőzzük, nem akarjuk epébe mártani tollunkat. — Csupán annak vázolására szorítkozunk: mit követel a paptól — legalább nálunk — a hallgató önmaga és egyháza iránt; és mit várhatna — a méltányosság, viszonyosság és igazság szerint — mit kívánhatna, sőt kívánhat a pap is a hallgatótól. Nagy fába vágtuk fejszónket, beismerjük; egy csapással le nem fogjuk dönthetni, jól tudjuk. De mégis hozzá kezdünk azon reményben, hogy ha ezt a gordiusi csomót meg nem oldhatjuk s mivel a Nagy Sándor

kardjával és hatalmával nem birunk, el sem metszhetjük, mások is fognak tán segíteni, aztán meg azt is tudjuk, hogy gutta cavat lapidem, stb. A tárgyra tehát.

Mit követel a paptól a hallgató önmaga és egyháza iránt? Ez tételünk első fele, ezt lássuk tehát elsőbben.

Egyéni, családi, polgári önnegtagadást, szolgál meghunyászkodást, az anyagi javakról és öröm-élvezetekről való telyes lemondást, a világtól, társaságtól, társadalomtól való félre vonulást, szóval, minden nemű jogainak levetközését. „A ki akar én utánam jöni, tagadja meg magát (Máté 16: 24.)“ ezt kívánja Jézus a paptól, úgy mondanak ők és utána kívánják, hogy tagadja meg családját, arról ne gondoskodjék, azért ne tegyen semmit, jövőjét ne biztosítsa, mert „a ki az égi madarakat eltartja, azokra is gondot fog viselni. Pedig Pál apostól a papoknak is mondotta: „ha valaki az övéiről és főképpen az ő háza népéről gondot nem visel, az a hitet megtagadta és a hitelennél alább való“ (1. János 5: 8.) Azt kívánja, hogy ne lásson, ne halljon és ne érezzen. Ne lássa meg a hibát, a vétket, a bűnt; ne hallja meg az illetlen, aljas, mocskos beszédet rágalmat, stb., és ne érezze a méltatlanságot, bántalmat; követel szokrátesi bölcsességet — a méreg poharat is kitűríteni készséggel — és arisztodesi szolgálatot szegénységgel. „Ne gyűjtsetek olyan kincset, melyet a rozsdá meg eszik.“ Megköveteli, hogy az ő papja ilyen meg olyan tudos — akademiát is végzett — külföldet is látott, képzett, hirhedt szónok, finum társalgó, sőt irodalmi munkássága és Pindus hegyéről is bizonyítványt előmutatni tudó mivel ember legyen. A vallás erkölcsi közromlottságot a hallgatók akarata, segedelme nélkül, sőt azok dacára is, minden nemű eszközök mellőzésével — mint Jézus a gonosz lelkeket egy szavával — üzze ki és irtsa ki az illetőkből. Az egyházat anyagilag és szellemileg is virágoztassa, ha

szinte a tagok semmit sem tesznek is, és védelmezzék, ha szinte az által a tagokat önmagának ellenségeivé teszi is. Tanuljon szakadtlanul — jó papnak holtig kell tanulni — álljon a tudomány jelen színvonalán, magaslatán, járasson lapokat, öltözködjék csinnal, sőt eleganciával a semmiből — mert a mező liliomai sem fonnak, sem szőnek s mégis ékeesebbek Salamon királynál — aztán minden nemű köteleességeit telyesítse hiven, pontosan, mert még úgy is csak „haszontalan szolga, ki csak azt teszi, a mivel tartozik.“ A legszigorubb kritikát is kiálló beszédek tartson, abban soha dorgatorium ne legyen; vallás-erkölcsi hibákat, vétkeket, bűnöket templomban és azon kívül is ne emlegessen, ördögöt falra ne fessen, ne Jeremiáskodjék, a halottakat — kivétel nélkül — magasztalja; ha üres is a templom, azt meg ne lássa, hiszen a papot ugyis azért tartják, hogy a hallgatókért és helyett templomba járjon és imátkozzék. Megkívánja, hogy a fizetés milyenségét, menyenyiségét soha se vizsgálja, mert nem csak kenyérrel él az ember, hanem istennek minden igéjével, abban pedig lehet része a papnak akár minden nap. Világi vagyon gyűjtésére ne törekedjék, ne szerezzon, ne hogy ha a szomszéd eltalálja vágui, abból perlekedése legyen tán éppen hallgatójával, és ha mégis valamicskét tudna szerezni, s ha valaki abból is elvenne, „adja oda felső ruháját is, ha az alsót el akarná venni,“ és „dobja vissza kenyérrel az őt követelőkét.“ — Szóval, éljen úgy és hivataloskodjék úgy, mint Aristides és haljon is meg s temetessék is el úgy, mint ez, s jussanak utódai ennek maradéka sorsára. Körül belől, en miniature, ezeket és ilyeneket követel a hallgató a paptól. Követel sok — embertől ki nem telhető dolgot — lehetetlenséget, már pedig „ad impossibilia non datur obligatio.“ — Per longum et látum lehetne még a felvett vázlatot rajzolni, de most legyen elég enynyi azért, hogy az érem másik oldalának vázlatát is rajzolhassuk.

A ki jogokat, javadalmakat élvez, annak köteleességeket is kell telyesíteni, terheket is kell hordozni; mert qui succedit in bonis, etiam in oneribus succedere debet. Ez régi törvény, de ma is érvényben áll minden féle társaságban, tehát az egyházban is. Valamit akartok, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is azt cselekedjétek azokkal — úgy mond Jézus — mert ez a törvény és a proféták (Máté 7: 12.) Ime a méltányosság, viszonzosság és igazság

elvé, törvénye, mely nem csak a papokat, de a hallgatókat is kötelezi.

Ezek szerint már, a papok is megvárhatnák, s tán kívánhatnák is a hallgatóktól, hogy legyenek vallásuk és annak minden nemű szertartásai iránt — különösen az istenisztelet gyakorlása, a templom szorgalmas látogatása, az ige figyelmes hallgatása és annak az élet minden mozzanataiban való átlátnálása által — buzgók; az egyház iránt, — annak minden szükségletei fedezése, munkai végrehajtása által — áldozat készek; és a papok, miut vallás, egyház szolgálói, tán hivatalnokai iránt — legalább érdemük szerint — tisztelet-telyesek, szóval „mívelt keresztyének.“

A föld is csak gazt, burjánt, a gyümölcs fa is csak vad, hitvány gyümölcsöt terem mivelés, oltás, tökéletesítés nélkül: éppen így, az ember valódi műveltség nélkül csak balgaságot, vétket és bünt tud produkálni. A vallás és különösen a keresztyén vallás — a történelem tanúsítása szerint — műveltség tudománya; a ker. templom műveltség terjesztő iskola és a — köteleességét hiven telyesítő — pap a műveltség tanítója. Ezekre mind szükségük van a hallgatóknak, mert nincsen jelenben olyan életmód, állapot, mely a műveltséget nélkülözhetné. A földmivelés, ipar, kereskedés, s a többiek jelenben mind műveltséget igényelnek, és a kik s mik ezt eszközlik, azok a buzgóságot, áldozat-készséget és tiszteletet meg is érdemlik. Példákkal tudnók bizonyítani, hogy a mely nép, nemzet — különösen a ker. vallás iránt — buzgó, egyháza iránt áldozatkész és papját kellően méltányolni, illően becsülni, tisztelni tudja: az nem csak mívelt, hanem anyagilag, szellemileg is gazdag és boldog.

Ez állapotra juttatni követőit, hivatása, rendeltetése a ker. vallásnak. Ez pedig úgy és az által érhető el, ha a pap és hallgató egyetértének, köteleességeiket mindenben és minden iránt kölcsönösen telyesítik. Ekkor lenne a keresztyénség — pap és hallgató — „választott nemzettség, királyi papság, szent nép, melyet isten sajátjának tart,“ mint Péter apostól mondja: „hogy annak hatalmas dolgait hirdessétek, és ki titeket a sötétségből az ő csodálatos világosságára hívott.“ (1. Pét. 2: 9.) Jó pap tehát az, ki hivatala sikeres folytatására szükséges korszerű tudománynyal, készséggel bír, kinek világossága úgy fénylik az emberek előtt, hogy lássák jó cselekedeteit és dicsőítsék istent. (Máté 5: 16.) Azért

papok: „öltözzünk fel a világossághoz illő öltözetbe. (Rom. 13: 12.) Az evangelium prédikálása világosság (1. János 2: 8.) „Mint világosság fiai úgy járjunk. (Efez. 5: 8.) mert „ha világosságunk vagyon, társaságunk vagyon istennel (1. János 1 7.) Jó hallgató pedig az, ki megadja mindennek, a mivel tartozik: vallásnak, egyháznak és papnak.

Egymásnak terhét hordozzátok azért pap és hallgató és úgy töltsétek be a Krisztus törvényét. Az olyan ember pedig, ki az evangelium tudományára taníttatik, közölje minden javait azzal, ki őtet tanítja. Azért míg időnk vagyon, tegyünk jól mindennel, kiváltképpen a mi hitünk cselédivel. (Galat. 6: 2, 6, 10.) Ezek Pál apostól — nekünk is szóló — rendeletei. Telyesítsük ezeket, ha azt akarjuk, hogy egyesek, családok, társaságok elérhessék céljukat, boldogok legyenek. János evangylista, a kedvenc tanítvány, a szeretet nagy apostolának szavait intézzük hozzátok pap és hallgató: „fiacskáim szeres-sétek egymást.“

Egy marosi ref. pap.

Egy kis lamentáció és egyéb semmi.

(Válasz: y-nak az „Erd. Pr. Közlöny“ f. évi 40-ik számában megjelent „Uj adónem és még valami“ című cikkére.)

A régi jó táblabírak idejében olyan jól állott az a nagy tajték-pipa hosszu szárral a számban és kézben; tele jó csetnekivel a rojtos zacskó; de ha ma törvényszéki bíráink a főváros utcáin megindulnának vele s bodor füstötök hányva, mennének a hivatalba, nagyon sokan megbámulnák, pedig bizony jobb idők voltak azok, mint a mai modern szivarozgatás. Hiában, az idő nyakára ül mindennek! Körül-belől ilyen hangulatban lehetett y is, midőn az „Erd. Prot. Közlöny“ f. évi 40-ik számában megjelent cikkét írta. Jól is áll a gúny és élc sok embernek, kivált ha erkölcsi hibát ostoroz vele; de midőn önmagát veri általa, ezt nem tudom, minek kell nevezni.

A szil.-szolnoki ev. ref. egyházmegye 1861. szept. 24. és következő napjain Tasnádon néh. Faragó József esperes, Berecki György egyhm. alg. Török Ferenc főjegyző, Fábíán Dániel közügy-igazgató és Dombi Lajos aljegyző idejében tartott közgyűlése 153. száma alatt hozott határozatát e szavakkal végzi:

„r. zsinatunk az egyházak pénztárait s a belső emberekre nehezedett fizetési terűn — ha bár csak részben is — könnyítendő, elhatározta, miszerint a több egyháznál szokásban levő (de semmi törvényen nem alapuló) úgy nevezett mátkaság-kötési 40 kr. o. é. díj, azon egyházakban is, hol ezen díjfizetés eddigelő szokásban és gyakorlatban nem volt, ezentul az újházas párok részéről kötelezett díjfizetésnek nyilváníttatván, azon díj, illető pap aai által, időrül-

időre szolgáltatassék be esperes kedves aához: anyaszentegyházunk közszükségleteinek fedezésére fordítandólag.“

1864. marc. 15-én Zilahon tartott közgyűlés 41-ik számu határozatával a 153 — 1861. szám alattit újból megerősíti azzal a módosítással, hogy lelkész aai. az általuk beszédett 40 kr. mátkaság-kötési díjjal ne az espereshez, hanem az illető kollektor-perceptorokhoz számoljanak be. Volt pedig azon időben hat ilyen kollektor-perceptor u. m. érmenti, berettyómenti, krasznamenti, zilahi és tövisháti. Ezek szolgáltaták be a közpénztárba, mely összeg a határozat értelmében: „a közpénztár gyarapítására fog fordíttatni.“

1867. marc. 31-én Zilahon, Dombi Lajos h. esperes, Fábíán Dániel közügyigazgató, Nagy László aljegyző stb. idejében 110 k. gy. szám alatt hozott határozat így szól:

„A can. visitáció jelentése nyomán tudomására jutván r. zsinatunknak, hogy az új házások által fizetni kellett 75 kr. — olvasd: hetvenöt krajcárt — némely aafiai azou oknál fogva, mivel az illetők által meglagadtatik, nem adják be: határozatilag kimondja rész. zsinatunk s esperesi köröztetés által tudtára adja minden t. pap aának, hogy összesített mátkadíj címen, anya sz.-egyházunk közszükségei fedezésére, a 75 krt, minden új házaspártúl, a kikérdezés alkalmával, a kikérdezés felfüggesztése tarhe alatt, vegye fel s a can. visitációnak számoljon be vele.“

79—870 sz. püspöki köröztvényben ft. püspök úr értesíti egyházmegyénk-t is, a kultusminiszter urnak 16.696 számu rendeletéről, melyben a 35 kr. himlő oltási díjat megszünteti; de a főpásztori körlevél a megszüntötött 35 kr. helyett 40 kr. szedését rendeli el az „a. sz.-egyház közszükségleteinek“ fedezésére.

Főt. püspök urnak tehát ezen intézkedése folytán is, nem szűnt meg a 35 kr. himlő-oltási díj tovább szedése, mert még 5 krajcárral szaporodott más egyházmegyékben, csak a miénkben nem. Nem szaporodott pedig azért, mert a fenn említett mátkaság-kötési 40 kr. díjt fordította egyházmegyei közgyűlésünk a ft. püspök ur által az anyaszentegyház közszükségletei fedezésére, s hogy az egyházmegyei közpénztár gyarapodására szánt 40 kr. elvételeivel az csorbulást ne szenvedjen, rendelte el a himlő-oltási 35 kr. díjnak az egyházmegyei közpénztár javára tovább szedését, még pedig akkor is, mint most „a közgyűlés előre meghatározandónak vélte,“ akkor is Zilahon, mint most, hogy a 40 kr. mátkaság-kötési díjt és a 35 kr. himlő-oltási díjat 75 krajcárban „összesített mátkadíj cím alatt“ anyaszentegyházunk közszükségeinek fedezésére minden pap a can. visitációnak számolja be.

1867 óta ezen egyházmegyei határozat szerint szedett a 75 kr; minden házastárstúl be is szolgáltatott; de 1876 ápril 3-án egy eset merült fel a Tasnádon tartott közgyűlés előtt. Az eset ez: sz.-csehi lelkész Fábíán Dániel aa. egy levelet intéz a közgyűléshez, melyben jelenti, hogy a direktor által a közpénztár javára tőle követelt 5 frt 95 krt. ő nem szolgáltatathatja be, mert, ő miután a

himlő-oltási 35 kr. díj a ministerium rendelete folytán megszüntetve lett, azóta senkitől azt fel nem vette s így saját zsebéből ki nem teheti. Egyházmegyei közgyűlésünk 10-876 szám alatt a következő határozatban felelt Fábíán Dániel aának: „a kérdés alatti 5 frt 95 krt. kivételesen közgyűlésünk elengedi lelkész aának, miután azt az illetőtől beszédni, elmulasztotta; de ogyszersmind tudatja, hogy egyházmegyénknek, a himlőoltási díjak beszédését megszüntető rendelet előtt, kelt határozata van, mely a himlőoltási díjaknak is „egyházmegyei közöelokra“ tovább szedését rendeli s ezt más egyházakban szedték és be is szolgáltatták: e szeriut, ezen határozat vételétől fogva, ott is tovább szedendő és pedig nem 40 kr, hanem 75 kr.

Az idézett határozat, ha eddig ismeretlen volt y aa. előtt most teljesen előtte áll az minden phasisában. Az 1861-ik évi 153. szám mondja, hogy a „semmi törvényen nem alapuló“ mátkaság-kötési díj azon egyházakban is, hol az eddig szokásban és gyakorlatban nem volt: „ezentul kötelezett díjfizetésnek nyilvánittatik“ s beszámol vele a pap az espereshez.

Az 1864-ik évi 41. szám határozat — valószínűleg, hogy az esperest ne terhelje a számadással — kollektor-perceptorokat nevez ki körönkiut s ezekhez utalja a pénzt, kik azt „a közpénztár gyarapítására,“ pénztárnokhoz számolják be.

Az 1867-ik évi 110. sz. határozat egyesíti a mátkaság-kötési 40 krt, és himlőoltási 35 krt s 75 krajcárba a can. visitációhoz rendeli beadatni, mely aztán a közpénztárhoz számol be, a mint ez ma is történik.

A 79—870 püspöki körlevél, mit sem tud az egyházmegyében szedett 40 kr., mátkaság-kötési díjról s a ministeri rendeletet, a himlőoltási 35 kr., megszüntetésére vonatkozólag, midőn közli: ugyan akkor 40 krt rendel az „anyaszentegyház közszükségei fedezésére“ tovább szedetni.

Hogy y ur miért botránkozik meg az „uj adó-nemen“ azt mi protestáns szempontból felfogni, képtelenek vagyunk. Hát mi adott lételt a protestantismusnak, ha nem a folytonos önmegadoztatás? Az az áldozatkészség követelése, melytől létkérdésünk függött s fügni fog örök időkre! Végül is, nincs-e joga az egyházmegyének saját belügyeiben közszükségletei felett, a viszonyokhoz mérten, intézkedni? Mire való, kérdezni: így volt-e ez más egyházmegyékben is? Miért nem kérdezte azt is: ugy van-e más egyház megyékben is, hogy a körök vizsgáló bizottságai személyenkint 1 frt 10 krt., kapnak, ha szinte az egyház ügyeinek rendezése 3 napot venne is igénybe? Vagy ezt: mikor egyházmegyétek pénztára üres és a szükségleteket fedezni kell, miből teremtetek elő a fedezetet?

Végül, nagyon tévesen informálja y e becses lapok olvasóját a sz.-szolnoki egyházmegye ez évi sept. 19-én 91 közgy. szám alatt hozott határozatról is, akár volt jelen a gyűlésen, akár nem.

A dolog így áll: az esperesi megnyitó beszéd némely a közigazgatás javítása s az esperesi megszaporodott teendők

könnyítésére vonatkozó javaslatokat tartalmazott. Ezt a közgyűlés, Kerekes József elnöklete alatt, Fábíán Dániel, Nagy László, Surányi Gyula és Biró Károly aai. személyében kiküldött bizottsághoz tette át véleményezés végett a másnapi ülésre; de a bizottság még a délutáni ülés végére beadta javaslatát, melynek lényege ez:

„mondja ki a közgyűlés, hogy ideiglenesen, egy évi időre, 120 o. é. forintot utalványoz évnegyedes részleteken utolagosan fizetve esperes aának, melyből 1876. október 1-től 1877. sept. 30-ig, egy irnokot tarthasson havi 10 forinttal maga mellett.“ Minthogy pedig e pénzüsszeg más honnan elő nem teremthető, a nagy mérvű közpénztári hátralékok felhajtását javasolja. A közgyűlés a bizottság ezen javaslatát elfogadta; utasította direktor aát, a hátralékosokat körlevelileg felhívni, hogy ez évi dec. 31-ig tartozásaik törlesztését igazoló nyugtáik másolatát küldjék meg néki; ellenkező esetben, a hátralék erejéig fizetésük lefoglaltatik a számadó gondnoknál.

Ugyan ezen bizottság hozza javaslatba, hogy miután az ez évi egyh. ker. közgyűlésen szoba jött a terjedelmesebb egyházmegyék espereseinek káplán-tarthatási joga, s kilátásba helyeztetett, hogy a kérdés felett a közzohajnak megfelelőleg fog intézkedni a jövő egyházkerületi közgyűlés, javasolja a bizottság, hogy az egyházkerületi közgyűlés kedvező haározata után azonnal életbe léphetendő legyen az esperes melletti káplán, ennek fizetése 200 o. é. frtban állapíttassék meg. Kosztot és szállást az esperes ad. Ezen fizetés fedezésére pedig ajánlatba hozza a jelenleg mátkadíj címen szedett 75 krnak 1. o. é. forintra való felemelését.

Tapasztalhatta y, hogy egyéb dolgokban sem, annyival kevésbé intézkedett elhamarkodva ebben is a közgyűlés. Az ajánlott javaslatot elvben elfogadta a közgyűlés nagy többsége s kiküldte azt vélemény-adás végett az egyes papi olvasó körök elnökeihez azon utasítással, hogy ez évi december végéig tárgyalják s véleményeiket tegyék át az egyházmegye pénzügyi bizottságához, mely szintén utasított a tavaszi közgyűlésre, ezek alapján, egy szerves javaslatot terjeszteni elő.

Ime, az az odiosus „uj adonem!“ még csak javaslat; előre számítása a közgyűlésnek arra az esetre, ha a népesebb egyházmegyék között első sorban a mi esperesünknek megengedtetnék a káplán-tarthatás.

Hogy ezt a terhet e bizottság az új házásokra rovatni véleményezte: azért nem tiltotta meg, hogy valaki egészségesebb és senki megterhelhetésével nem járó javallattal lepje meg a közgyűlést! Rajta hát, y ur! Gondolkozzék, melyik időszak az az egyes hívek életében, hol a felek a teher hordozását kevésbé érezhetőleg elbirják, mint a házasságra-kelés ideje? Vagy fedezze fel a forrást, honnan az évtizedek óta szükségessé vált esperesi segéd fizetése kitelik! Hiszen, az esperesi fizetés a dispensációval együtt még a mi egyházmegyénkben sem megyen 200—250 forinton felül, a mit az egyházmegye pénztárából húz, az 27, olvasd: huszonhét forint, mely alig elég egy pár risma papírra.

Javasolja *y* a terjedelmes egyházmegye kétfelé szakítását. Jó is lenne az, ha a létező bajok megszüntetését eredményezné; de ennek biztos kilátása nélkül, az egyházmegyei ügyekben oly kevesen fáradozók erejét szétforgácsolandónak még ez idő szerint nem látjuk. Decentralisálni akkor az erőket, midőn centralva is alig dőcög szekerünk: oktalanság volna s *y* nem sok hivat talál ezen nézetéhez.

Az elmondottak alapján tiszteletes szerkesztő ur és becses olvasóinak higgadt ítéletére bizzuk azt az *y* által ismertettet „uj adónem és még valami-“t; mely is egy kis lamentáció és egyéb semmi.

Egy másik *y*.

TÁRCA.

A budapesti egyetem.*)

A vallás- és közoktatásügyi miniszternek a budapesti tudomány egyetem haladásáról kiadott jelentése legelőbb az egyes karokat ismerteti.

A hittani karban**) ez idő szerint nyolc tanszék van rendszeresítve, u. m. 1. Alap-hittan. 2. Ágazatos hittan. 3. Keresztény erkölcsstan (jelenleg üresedésben) 4. a) Ó-szövetségi kijelentés történelme. b) Szentirási történet-kritika. c) Szentirási régiségstan. d) Szentírás értelmezés és e) Héber nyelv és szövegelemzés. 5. Újszövetségi szentirási tanulmányok. 6. Egyházi történelem. 7. Lelki pásztorkodás. 8. a) Egyházjog és b) Sémii nyelvek.

A patrologiára s liturgikára külön tanszékek nincsenek s e miatt nagy hiány érezhető. Még nagyobb baj, miről egy pár tanár is megemlékezik, hogy a tantárgyak latin nyelven adatnak elő, holott a növendékek e nyelvet nem értik s valószínűleg a tanárok sem tudnak jól latinul beszélni. Ideje volna, ezen régi copfot már véglegesen megszüntetni s ezt ajánljuk is a közoktatásügyi miniszterium figyelmébe. Nevezetes tünemény, hogy e karban 1867⁸—1874⁵-ig csak 13 növendék avattatott tudorrá, mivel — mint a jelentés naivul mondja — „a hittani kar hallgatói közül számosan, itteni tanulmányaik befejezte után, a felsőbb papnevelő intézetre (?) Bécsbe küldetnek, és mind szigorlataikat ott végzik be (!), mind tudorokká ott avattatnak föl.“ Elég szomorú vallomás. Az ifjak maguk között egyházi irodalmi iskolát tartanak fön, mely évenként egy, néha több tudományos munkát ad ki; a tanárok azonban irodalmilag igen lanyhán működnek s a legtöbben csak egy pár hirlapi cikket tudnak fölmutatni, vagy azt sem. E kar körül-belől a legnyomorultabb az egyetemen, ideje volna már, vagy véglegesen eltörölni, vagy gyökeresen reformálni.

A bölcsészeti kar határozottan s nagyban fejlődött, mit tanárai számának gyors szaporodása is tanusít. A jelentés végén a bölcsészeti kar hallgatóinak tudományos haladását a következőkben foglalja össze: 1. A hallgatók által nyert pályadíjak: kiválóbb tudományos dolgozatokért; így az 1873—4. tanévben a bölcsészeti kar hallgatók közül

heten nyertek ötven forintos pályadíjt, nevezetesen bölcsészettől, neveléstanból, magyar történelemből, latin philológiából; az 1874—5. tanévben egy bölcsészethallgató nyert 180, három pedig 50—50 frtos pályadíjt; 2. az évenként kiosztatni szokott szorgalmi díjak, melyekben a bölcsészeti kar átlag 10 hallgatót szokott részesíteni évenként, de csupán azért csak ennyit, mert e célra több eszköz nem áll rendelkezésre, holott a hallgatók közt arra érdemes sokkal is több találkozónék; 3. a különféle ösztöndíjak is mindig érdemeseknek jutnak, de nem juthatnak valamenynyi azokra érdemesnek; 4. bár a hallgatott tantárgyakból való colloquálás csak az ösztöndíjért, vagy a tandíjak elengedéséért való folyamodásnak elengedhetetlen feltétele, arra mindazáltal nem csak azok jelentkeznek, kik az érintett kedvezményekben részesülni kívánnak, hanem fölötté számosan azokon kívül is, csaknem minden tantárgyból; 5. mióta az általános „bölcsészettudorság“ helyett a szaktudorság hozatott be, a tudorrá avatottak száma szembeötlőleg növekedett.

Az 1873⁴ és 1874⁵ két utóbbi tanév alatt huszonkétten avattattak a bölcsészeti karban tudorokká, holott az előtt két év alatt átlag alig jelentkezett egy a bölcsészettudori szigorlatra; 6. a gyógyszerészeti I. szigorlatot 1867⁸ és 1874⁵ közötti időszakban 542-en tették le.

Hogy azonban a bölcsészeti karban, a kimutatott haladás mellett, is vannak még hiányok, azt az egyes tanárok által jelentéseikben előadott következő kívánalmak is tanusítják.

1. Eötvös Loránt kívánja, hogy az elméleti természettan a tanár vizsgálat tárgyát képezze, s hogy a bölcsészeti tanfolyam 4 évig tartson; 2. Henszlmann Imre művészettörténelmi seminariumot kíván; 3. Jedlik Ányos új természettani épületet egy állandó praeparatort és a tanintézeti szolgálta számára jobb fizetést kíván; 4. Jurányi Lajos a növénykertben kaktusházat és aquariumot, valamint új növénytani épületet kér; 5. Kerékgyártó Alajos azt indítványozza, hogy Magyarország államéleti és művelődési történelme egy éven át a joghallgatókra nézve kötelező vizsgálati tantárgy legyen; 6. Margó Tivadar kíván nagyobb tantermet, külön helyiségeket a gyakorlatok, a bonctani, görcsői vizsgálatok s egyéb teendők számára; egy 2-ik tanársegédet és egy praeparatort és sürgeti az új állattani intézet fölállítását; 7. Petzval Otto kívánja a csillagda mielőbbi felállítását; 8. Rómer Flóris a régiséggyűjtemény gyarapítására nagyobb dotációt és helyiséget kíván; 9. Somhegyi Ferenc

*) Ugy hiszszük, midőn ez ismertető cikkeket közöljük, kedves dolgot cselekszünk, mert senki sincs, kit ne érdekelne a fővárosi egyetem állapota.

Szerk.

**) Értendő: kath. hittani kar.

Szerk.

egyöntetű tanrendet kíván a történelem előadására részve az egész országban; 10. Szabó József kíván az ásványtani intézethez dolgozó és vegytani helyiséget, általában célszerűbb épületet s 600 forintnál nagyobb átalányt; 11. Tély Iván 300 forintnyi évi átalányt kér a görög philologiai muzeum számára; 12. Toldy Ferenc kívánja, hogy a középtanodákban a retorika és poétika rendszeresen és teljesen adassék elő.

A bölcsészeti karnál érdekes jelenség az is, hogy a magántanárok előadásait s a nem kötelezett tantárgyakat hova tovább minél többen hallgatják, habár tagadhatlan, hogy e tekintetben más egyetemek ifjúságához képest a miénk még fejletlenek mondható. Itt p. Vámbéry előadásait, dacára annak, hogy Magyarországnak a keleti népekkel természetesen összeköttetésének kellene s ezen tanulmányokra a legnagyobb gondot kellene fordítani, alig hallgatják nehányan s az összehasonlító nyelvészetre alig egy-kettő vállalkozók.

A bölcsészeti karral kapcsolatban levő intézetekről ezen jelentés néhány érdekes adatot közöl. A természettani műszertár 1870-ben megnagyobbított, ugyszintén a központi épület megtoldása alkalmával is. Most azonban egy része igen homályos s az előadási teremtől távol van. Ezen szertár évi átalánya 800 forint, azonban rendkívüli beszerzésekre 1871-ben 3000, 1872-ben 3000, 1873-ban 2.500 forint engedélyeztetett. A növénytani intézet 26 hold területű kertből s ezen elhelyezve 2 $\frac{1}{2}$ hold növényházból áll. Ujabbán faskola alapítottatott, a kertbe a vízvezetés bevitetett, új vasszerkezetű növényház épült. Az élő-növények száma 12,000-re tehető, melyből 1867 óta 7000 szaporodás; a szárított növények gyűjteménye ezóta 8369 fajjal szaporodott, a szakkönyvtár 483 munkával. Ez utóbbinak összes tartalma jelenleg 989 mű 1869 darabban. Van továbbá 124 viasz minta, 108 nagy fali tábla, több görcső stb., melyek csaknem kivétel nélkül az újabb időkben szereztek be.

Az állattani intézet igen rossz helyiségben van, habár 1870-ben s 1873-ban egy kissé nagyobbodott is 4 helyiséggel. Az állat- és összehasonlító bonctani gyűjtemény jelenleg 11,672 darabból áll (szaporodás 1850), görcsői készítmény 697-ből (szaporodás 697), van továbbá 156 Ziegler-féle viaszkészítmény, 17 papiranyagból készített állati alapidom, 201 darab tábla és rajz, 545 kötet könyv (156 a szaporodás), 114 görcső, 19 kisebb látványi eszköz, 434 bonctani eszköz, 416 szerszám, 271 butordarab. Az intézetben összesen télen 98, nyáron 140 egyén vett részt s ezek mintegy 400 görcsői készítményt végeztek el s 700 különböző állatfajt gyűjtöttek.

Az ásványtani intézet 1870-ben s 1874-ben egy kissé gyarapodott, de nem jelentékenyen. Az ásványok és kőzetek száma 2214 darabban szaporodott, s jelenleg mintegy 12 ezerből áll, a jegecminták összege 1156, a könyvtár 387 darab könyvből s 45 térképből áll. Van ezenkívül egy sóbánya minta s egy a salgótarjáni szenttelepeket mutató oszlop. A növendékek 735 görcsői csiszolatot tettek, a gyakorlatokon a tanárképezdekből 32 növendék vett részt.

A vegytani intézet az új épületben csak 1873|4

óta kezdett működni. Ezen nagyszerű intézetben van 70 dolgozó asztal, melyek az intézet által vannak ellátva. Van két anyaggyűjtemény, kézi szakkönyvtár, két raktár. Az intézet, a nagy tudomány igazgató szavaival élve, „a művelt világban mindenfelé megállapította híret s az illetékes körök által nemcsak a létező legjobbak közé soroztatik, hanem számos, újonnan alakuló intézeteknek, a többek közt névleg Birminghamban, Champaigne (Amerika, Illinois állam), Velence, Florenc, Róma, Gratz, Aachen, Drezda, Strassburg, Moszkau stb. hasonló intézeteinél nagyobb részt mintául fogadtatott el.”

A nagyszerű épületben 60—70 tanuló vesz részt fél-évenként a gyakorlatokban s habár a növendékek legnagyobb része igen hiányos előkészülettel bír, már többen önálló buvárlatokkal is foglalkoztak. Egyik akadály ezen buvárlatoknak az is, hogy a fővárosban nincsen oly kereskedő, gépész, stb. kiknél a dolgzatokhoz megkívántató eszközöket rögtön, vagy rövid idő alatt meg lehetne szerezni.

Az orvosi karnál a jelentés legelőször az egyes intézetekről szól s miután e tekintetben csak újabb időben kezdetnek meg a nagyobb mérvű építkezések, a jelentés igen természetesen sötétebb színben tünteti fel az orvosi kar állását, mint jelenleg van.

(Folyt kövekezik.)

Előfizetési felhívás.

Ily című műre:

Magyar protestáns egyház-történet,

a szathmári békekötéstől a türelmi rendelet kiadásáig. Irta Csuthy Zsigmond, kajdaci ref. lelkész.

A két protestáns egyház története, miután ikertestvérek, nem egyéb, mint a lelkiismeret és a polgári alkotmány szabadságáért folyt oly nemes küzdelem, melynek vész és viharai hűvei az egyház kebléből erővel is kiszakítának; — virágzó intézményei pedig — melyek oltári mellől szolgálai leszoritva, sőt még gyalázatot is szenvedve — folytonosan ostromoltatván, a tetőzettől fogva, mind az alapig össze vissza romboltatának. Mintha az Úr elbusulásának napja lett volna jelen.

A méltatlan megtámadások felett már előbb keletkezett védelmi harcban a hős erdélyi fejedelmek fegyvere hatalmával fell-felcsillámlott az egyház kárpitja, mint havasok fényénél a sűrű köd homálya szét szokott oszlani. Ezek kihaltával azonban, ámbár szent békekötést hagytak hátra magok után, de mivel nem állt többé a prot. egyház megett fellelkesült hadsereg, az egyenetlen küzdelemben, a politikától támogatott egyik ellenfél — az ultramontanizmus kebléből megerősödve — vakmerően beleavatkozott az isteni és emberi jogokba és mind a két prot. egyház örökségére, mint a farizeusok, elosztván a Krisztus köntösét — sorsot vetének.

Ezen szomorú időszakra esik azon nevezetes történelem a két prot. egyház életéből, melynek gyászos eseményeit, minden részeiben, parányi erőmhez képest, több évi kutatásaim után, átfordított hiteles adatok nyomán — 50 iven kéziratban, hiven felmutatva, napfényre hozni, olthatározám magamban.

A megbecsülhetetlen oklevelek, melyeket nagy nevű és tudós honfiaktól kaptam, vezérfonalul szolgálva, eredeti valóságban megbeszélnek világi hitbajnokaink anyagi és szellemi küzdelmeit, melyek nem csak meglepők, hanem egyszersmind tiszteletre méltók is; melyeket ennél fogva egész kiterjedésükben kellett adnom, nem csak az azok iránti kegyelemből, hanem mivel épen azon kutforrássá vállandó okmányokból lehet csak a szenvedések hosszu sorozatát megismerni, mint igazán mutató látcsöből, a vidék hegyeit, völgyeit virágaival és tövis bokraival. Különben is, mint a nagy Bács mondja: a történelem igazi gyöngyei csak az adatok, melyeken halandó ember erőt nem vehet.

Az olvasó mindkét prot. egyház részéről, — méltán el lehet készülve az idézett okmányok után oly dolgok ismeretére, melyek elbeszélnek neki, mint akarta az ultramontán befolyás halálra ítélt egyházunk életereit felmetszeni és ennek ellenében az akkor élt világi főuraink — a törvény és békekötések szentségére támaszkodva — miként gyógyították a vérző sebek helyeit? Ámbár tudom a különbséget az akkori és mostani idő között: mindazon által, azon okmányokat elévülteknek tartani, nem lehet és nem szabad; mert azok nélkül, minden művészileg alkotott munka is, bár mennyire gyönyörködtesse is az olvasót, de történelmi szempontból maga a történelmi tudomány valósága igen keveset, vagy semmit sem nyer általa. És mert azok oly emlékoszlopok, mint Trója hamvai közt a palládium, melynek kincseit a por és hamuból öszszeszedni viszsztatért a bujdosó Aeneas a romok közé és úgy állt meg régi bölcsője emlékénel sirja szélén.

Ezen indokból állítom bizonyára, más többektől biztatva, felkérve és bátorítottva, hogy mindazok egész terjedelemben nélkülözhetlen szükséges tanuságok, kivált jelenkorunkban, midőn kétség nélkül el lehet mondani, hogy az egyházi intézmények iránti nemes buzgalom az emberek szívében meghidegült; mert bár sokan, ha szóval láttatni akarnak is, de ha tettere kerül a dolog, az azok iránti buzgalomról és szeretetről hajlandók elfelejtkezni!

És épen ezért kell tisztelettel megjegyezmem — miután a nyomdai költség több mint 400 frtot igényel, — hogy csak is kellő számu előfizetőkre támaszkodhatva adhatom ki, roppant fáradsággal készített, egyházunk élete szomorú multját rajzoló művet; mivel legegyszerűbb helyzetben élvén, saját erőm sokkal gyengébb, mintsem azzal csak megindítani is rendelkezhetném. Ennél fogva, tisztelettel kérve, hívom fel az érdeklő közönséget, s az egyház-irodalom barátait, szives igyekezetem minél hathatósabban leendő pártolására.

Az előfizetési ár 2 frt, mely összeg hozzám, mint kiadóhoz, Kajdacsra küldendő folyó év december végéig legcélszerűbben az ismeretes posta-utalványok által. A munka megjelenik jövő tavaszra. A bolti ár magasabb leend. Az előfizetők nevei kinyomatnak. Minden gyűjtőnek 10 után 1 példány jár. — Utolsó posta: Tolnamegyében, Nagy-Dorog.

Művem III szakaszra oszlik.

Az I-ső szakasz magában foglalja III-ik Károly

boldogtalan országlását. Ennek tartalma: A szatmári békekötés megrontása. A pesti és pozsonyi vegyes bizottság viharos ülésai. A papi elem keresztyén-ellenes eljárása, mely a protestánsoktól még a benszülöttséget is megtagadá. A protestáns tagok erélyes felelete. Az üldözés mesterséges fonalanak készítése a jezsuiták részéről. A csipkés Komáromi bibliák lefoglaltatása Erdődi Gábor gróf egri püspök által. Debrecen városának ez ügybeni erélyes eljárása. A prot. papoknak róm. kath. püspökök és szent székek elibe való idéztetése és elítéltetése. A 13 próbás jezsuiták könyve, „Evangéliomi Trombita“ címmel, melyben hangosan fuvatik az engesztelhetlen gyűlölet a protestánsok ellen. Az 1729-ki botrányos pozsonyi országgyűlés, melynek emlékét minden becsületes magyar szégyenleni fogja örökké. A Carolina leirat kibocsátása, mely egyik halálos seb mellé másikat ejtett a prot. egyház testületen. Rádai Pál, Radványi György, Rakovszky Elek prot. főuraknak erre vonatkozólag felterjesztett nevezetes folyamodványa. A császár válasza. Sok villongás után a bodrog-kereszturi konvent s ezzel együtt a világi elem szélesebb befolyása. A két prot. egyház kerületeinek küzdolemmel teljes szorvezése. Az e közben felmerült jezsuitai ármányok, itt ott ezek erőszakoskodásának erőszakos visszaveretése a községek lakósaiktól. Az üldözés terjedése. Az erdélyi ügyek és állapotok sanyaru helyzete. Kornis gróf kormányzó és Sorger püspökök hitelfeletti erőszakoskodása. A prot. egyház oszlop-embereinek gyanuból való elfogatása, s bebörtönztetése. A jezsuiták tömeges bevándorlása. A gyulafehérvári főiskola elfoglalása. A tanuló nemes ifjuság vándorlása. A jezsuitáknak uralomra való fellépése, s általuk Erdély végetlen megnyomoritása.

II-ik szász. Mária Terézia uralkodása 1740—1780. Ennek tartalma: Az egyház vihartól és hullámtól hányatott helyzete. Pálffy János gróf korlátnok ellenszenves magaviselete. A trónhoz folyamodó tekintélyes küldöttség szándékanak kijátszása. Berényi Zsigmond gróf hatalmának embertelenül éreztetése a prot. baranyai egyházakkal, miknek szinte püspökül tolván fel magát. A túl a dunai megyékben számos királyi városokban, a kath. isteni tisztelet és szertartások megtartására erőszakos kényszerítése a lakósnak, a városokból kitiltása és viaszgyertya vételre való büntetése. A templomok, iskolák, paplakok kijavításának fufangos akadályoztatása. Vay, Wesselényi, Teleky, Prónay főurak ez ügybeni felirata. A kutatási rendszernek 1745. a megyékhez kibocsátása, ebből kifolyólag az egytetemes öszszeírás. A prot. püspököknek egyház látogatástól leltitása. Az ez ügyben kelt fell- és leiratok, ezek eredménye. Erdődy Gábor gróf 12 pontja a keresztség dolgában 1748. Ennek ellenében ugyan ezen évben Sződi István debreceni helyettes püspök utasításának kibocsátása. Az e felett mérges haragra lobbant klerus fenyegető eljárása. Ennek ellensúlyozására Rádai, Darvas, Revicky, Zsitkovszky főurak felterjesztése. Ebből kifolyólag a helyt. tanács egymásnak ellenmondó rendelete. Forgács Pál gróf nagy-váradi püspök körutazása a keresztség tárgyában, és az egyházak jövedelmei megvizsgálásában. A stola feletti határtalan zsarolások. Az erdélyi főrangu nők lelkes szerep-

lése, mind anyagilag, mind szellemileg. Pestmegyében az Ócsai aszszonyoktól a templomukat elfoglalni akaró barátok elkergettetése. Biró Márton veszprémi püspök kegyetlen maga viselete, ki a pápai virágzó főiskolát, és egyházat szétromboltatá. Ennek követője Zichy Ferenc, ki Vadosfa egyházát feldulatván, tekintélyes tagjait bebörtönözteté és megbotoztatá. Bánfy Ágnes gr. kisasszony üldöztetése. A megrémült nép lelkivigasztalására közönséges isteni tisztelet tartás Debrecenben 1767. A térítő és utcai predikáló barátok ravasz eljárása 1767. Rima-Szombat megrohanása, egyházi intézményeinek szivtelen elfoglalása. A papjaiktól megfosztott egyházaknak mikénti inneplése. A szabadabb korszellem ébredése. Belezna Miklós gróf tábornok tetteles befolyása az egyházi ügyekbe a dömsödi gyűlésen, Prónai László Acsán. Vezérletük alatt Vay István, Patay József, Szirmai István, Vidos Sándor tekintélyes küldöttség megjelenése József császár mint segéd kormányzó előtt. Ennek eredménye. A klerus befolyásának hanyatlása. Az erdélyi ügyek leverő helyzete. Az egyház vezérifőnökének éber örködése. A hat heti oktatás és a vele való üldözések. A császár és királynő halála.

III-ik szakasz. II-ik József császár kormányzata. Ennek hatása. Zay Péter, Belezna Miklós elnöklété alatt az egyetemes gyűlés hálafelelője. A klerusnak óvása néhány veletartó megyével, s a királyi táblával. Ezek rendre utasítása. A megdöbbent pápa Bécsbe utazása. A prot. egyház hálaadása. Migazzi bíbornok és váci püspök dacos magaviselete, s ezért a császártól szigorú elítélése. Az evang. egyházban élénk mozgalom a szertartások egyszerűsítésében. A türelem utáni sérelmek. Prónay Gábor, Darvas Ferenc főurak fontos felterjesztése. Erdélyből Wessolényi b. Dániel b., Lázár gr. uraknak felirata, szinte az egyház sérelmei orvoslásában. A császár válasza. A debreceni és sárospataki főiskolák viszonyai, s ezek ügyében fontos felterjesztése mind a 4 kerület világi és papi főgondnokainak Teleki József gr. fogalmazása szerint. A császárral való érdekes beszélgetése Vay Istvánnak és az arról való felelet érdekes számadása. A debreceni főiskolára való leselkedés és megsemmisítésére való törekvés. Szemben ezzel erélyes felelete a főiskola gondnokainak. Az egyházaknak hamvaikból való építése, lassan lassan egymásután.

Kajdacs (Tolna m.) 1876. Október 12.

Csuthy Zsigmond,
református lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— A mai számunkban felkérésre közölt előfizetési felhívást melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe. Van benne egy néhány frázis, és egy néhány bombaszt, s maga a felhívás elég ügyetlenül van csinálva, de ha csak puszta történeti adatokat kapunk is, már megbecsülhetetlen leend. — A jelen oly szomorú, a jövő oly kevés kecsegtetőt nyújt, hogy okvetetlenül a múlt nyomoraiból kell

reményt és vigasztalást meritenünk. Ki a múltból nem merit bölcseséget, nem érdemel életet. — Az ár elég mérsékelt; szegény volna, ha tömeges pártolásunk elmaradna.

— **Bárc Baldácsi Antal** ki — bár a katolikus egyházhoz tartozik, — a magyar prot. egyház s a magyar nemzetiség érdekében már eddig is jelentékeny áldozatokat hozott, a közelebbi időkben elhatározta, hogy egy régi, több mint 30 év óta ápolt gondolatát valósítandja. Szegénység és szétszakadozottság, ezek a magyarhoni prot. egyház felvirágoztatásának legfőbb akadályai. Ezek megszüntetésére óhajtott az egyházunk jóllétéért nemesen lelkesülő báró a kezdeményezést, az első lépést megtenni. F. hó 15-én a királyhágón innen és túlevő öt evang. öt reform. s egy unitárius egyházkerületnek Budapestre összehívott küldöttjei előtt kijelentette a báró úr, hogy birtokaiból mintegy 16,000 holdat, a gazdasági kellő felszereléssel együtt alapítványképp óhajtatni a hazai 11 prot. e-kerületnek „a pusztuló egyházjavarok megmentésére, az inséges egyházak segélyezésére, különösen az építkező egyházak gyámolítására, a superintendensek illőbb díjazására, és a csekély fizetésű lelkészek némi javadalmazására, s végül a lelkészi özvegyek és árvák inséges sorsának enyhítésére.“ Előbb bizonyos évidíj kikötése mellett óhajtott a báró ur ezen birtokait átadni, de utóbb abban történt megegyezés, hogy most áttelekkönyveztesseken ezen birtokok a hazai prot. egyh. nevére, a jövedelmet pedig élvezze élte fogytaig az alapító, viselvé persze azon ideig az e birtokokra súlyosodó terheket is. A jelentékeny jövedelmet hozó alapítvány alkalmat szolgáltat — reménylünk — egy egyetemes protest. közpénztár létesítésére, melyből a szegénységünk által ütött sebekeket az ország különböző vidékein orvosolhatjuk; másrészt alkalmat szolgáltat, a magyarhoni 11 egyházkerületnek az egymással való találkozásra s együttes intézkedésre. A további szükséges intézkedések megtételére, s ezen alapítványi ügy kezelésére egy 9 tagú bizottság neveztetett ki a 19-dikén tartott ülésből, melynek elnöke gróf Degenfeld Imre, tiszteletbeli elnök báró Baldácsi Antal, alelnök gr. Lónyay Menyhért, tagjai: Boóthy Zsigmond, Hajdú János, Kochmeister Frigyes, Móric Pál, Péchy Tamás, Szilágyi Sándor, s Török Pál urak.

— **Győry Vilmos** orosházi ev. lelkész folyó hó 17-én egyhangúlag megválasztatott a pesti magyar ajkú ev. egyház lelkészévé.

— **Pályázati hirdetés.** A folyó tanév kezdetén Felső-Kapnyikbányán (a régi Kővárvidéken) megnyitott magyar tannyelvű 6 osztályú állami elemi népiskolánál rendszeresített tanítói állomások közül még egy rendes tanítónói s egy segéd tanítói állomás levén ürességben, azok szabályszerű betöltésére a vallás- s közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak f. évi október hó 10-én 20,180. sz. a. kelt rendelete folytán ezennel pályázat hirdettetik. A tanítónó javadalmazása az állampénztár által kiszolgáltató évi 300 frt fizetés, 100 frt helyi pótlék és 100 frt lakbér, esetleg szabad lakásban, a segédtanítóé pedig 250 frt fizetés 50 frt helyi pótlék és 50 frt lakbérben van megállapítva. Az állomások a kinevezés megtörténte után azonnal elfoglalandók. Pályázni kívánók felhívának, hogy a vallás- és közokt. miniszter ur ó nagy méltóságához intézett s megfelelő tanítói képességüket, valamint esetleg eddigi alkalmaztatásukat igazoló okmányaikkal felszerelt folyamodványaikat alólirotthoz a f. évi November hó 20-ig annál is inkább beküldeni igyekezzenek, mert a később érkező folyamodványok tekintetbe nem vétetnek. Zilah, 1876. október 16-kán. Kerekes József, szilágy-megyei tanfelügyelő.

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdásznál az ev. ref. főtanoda betűivel Kolozsvárt.

 Mai számunkhoz van mellékelve az „Erd. ev. ref. egyházker. egyház-jogának“ 29. ive.